

Από την Έλλειψη Χρήματος στην Ανεξαρτησία : Η Δοκιμασία των Αποικιών της Βορείου Αμερικής
Υπάρχουν τρεις έμπιστοι φίλοι – μια ηλικιωμένη γυναίκα, ένα
γερασμένο σκυλί και, διαθέσιμο χρήμα - *Benjamin Franklin*

Δύο μοντέλα τραπεζικών υπηρεσιών, το δημόσιο και το ιδιωτικό, έχουν ανταγωνιστεί έντονα για να κυριαρχήσουν εδώ και χιλιάδες χρόνια. Στο δημόσιο μοντέλο οι τόκοι και τα κέρδη ανήκουν στην κοινωνία και επιστρέφουν στην κοινωνία. Η πίστωση διανέμεται στην οικονομία με ένα οργανικό τρόπο που δημιουργεί συνθήκες στήριξης και διασφάλισης της ομαλής λειτουργίας.

Από την άλλη, το τραπεζικό μοντέλο που επικρατεί στον Δυτικό κόσμο από την ίδρυση της Τράπεζας της Αγγλίας (1694) είναι δομημένο σε ιδιωτικής κυριότητας τράπεζες που μερικές φορές αποκαλούνται «τοκογλυφικές τράπεζες» και λειτουργούν κατεξοχήν για την επίτευξη του ιδιωτικού κέρδους. Αυτές διασπούν παρά ενισχύουν και συμβάλλουν στη στήριξη του κοινωνικού ιστού, αφού εστιάζουν στη μεγιστοποίηση του κέρδους για το συμφέρον των διοικητικών στελεχών και των μετόχων τους. Οι κλασσικοί οικονομολόγοι του 18^{ου} αιώνα ονόμασαν τα τραπεζικά κέρδη «μη δεδουλευμένα» επειδή δεν απορρέουν από την εργασία και το μόχθο του ανθρώπου. Γι αυτό πρέπει να φορολογηθούν αμείλικτα. Εντούτοις, σήμερα, στην εποχή του νεοφιλελευθερισμού οι νομοθέτες αιχμαλωτισμένοι από τους τραπεζίτες, επέβαλαν ελαφρά φορολογία εάν όχι καθόλου.

Το πρώτο και ευλόγως θεωρούμενο καλύτερο από τα σύγχρονα δημόσια μοντέλα τραπεζικών υπηρεσιών εγκαθιδρύθηκε στην Αμερικανική αποικία της Πενσυλβανίας. Σύμφωνα μ' αυτό, το χρήμα εκδίδονταν ως πίστωση που επέστρεφε στην κυβέρνηση και τίθετο πάλι στη νομισματική κυκλοφορία δημιουργώντας ένα βιώσιμο κύκλωμα επιστροφής του χρήματος στην οικονομία, αποφεύγοντας τον σχηματισμό πυραμίδας που προέρχεται από τον ανατοκισμό του χρέους. Το τραπεζικό πείραμα της αποικίας της Πενσυλβανίας τερματίστηκε, όχι γιατί ήταν ανεπιτυχές, αλλά διότι τα Βρετανικά συμφέροντα το αντιστρατεύθηκαν. Ας πάρουμε όμως τα πράγματα από την αρχή.

Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι οι Αμερικανικές αποικίες ήταν ένα πείραμα στην ουτοπία. Σε μια χαρτογράφηση περιοχή που περιβάλλονταν από δάση και ποτάμια, άγρια θηρία και ινδιάνους, στις αρχές του 17^{ου} αιώνα κάποιος μπορούσε να σχεδιάσει νέα συστήματα και να φτιάξει νέους κανόνες. Το χαρτονόμισμα δεν είχε ακόμη εφευρεθεί, αφού το πρώτο φυλλάδιο που εισηγείτο τη χρήση του για τη βελτίωση του εμπορίου, με τον πομπώδη τίτλο « Το Κλειδί του Πλούτου »¹ ήταν γραμμένο το 1650 από τον βρετανό William Potter. Επιπρόσθετα, το προτεινόμενο νόμισμα από «χαρτί» βασιζόταν στις αποδείξεις αποθήκευσης χρυσού και αργύρου που εκδίδονταν από τους χρυσοχόους και αργυραμοιβούς του Λονδίνου. Ωστόσο, το οξύ πρόβλημα ήταν ότι οι αποικίες δεν είχαν κοιτάσματα χρυσού και αργύρου και για τη διεξαγωγή του εμπορίου έπρεπε εξ ανάγκης να χρησιμοποιήσουν ξένα νομίσματα. Πού όμως να τα βρουν; Οι εξαγωγές τους ήταν σημαντικά μικρότερες από τις εισαγωγές και τα νομίσματα συνεχώς απορροφούνταν, κυρίως στην Αγγλία, αφήνοντας τους αποίκους με ανεπαρκές χρήμα σε κυκλοφορία για την κάλυψη των αναγκών τους.

Κατ' αυτόν τον τρόπο εξηγούνται τα ανυπέρβλητα νομισματικά «πειράματα» των πρώτων αποίκων της βορείου Αμερικής. Αυτά μας βοηθούν να κατανοήσουμε, πως η νομισματική επιθετικότητα ενός ισχυρού κράτους μέσω μιας προσχεδιασμένης έλλειψης του χρήματος σε κυκλοφορία είχε χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν εναντίον ενός νεοσύστατου λαού. Και να μας υποδείξουν, πώς να αποτρέψουμε παρόμοιες προσπάθειες νομισματικού εκβιασμού στην εποχή του νεοφιλελευθερισμού.

¹ «The Key to Wealth or, A New Way for Improving Trade: Ease, Safe, and Effectual.” 1650, S.R Publishers, N.Y

Πρέπει να ενθουμούμεθα όταν εισερχόμεθα στον τομέα της νομισματικής οικονομίας ότι αυτός αποτελεί ένα πεδίο μάχης, όπου τα ιδιωτικά συμφέροντα προσπαθούν να προστατεύσουν και να αιτιολογήσουν τα εκχωρηθέντα πολιτικά προνόμια. Και στην προσπάθεια αυτή, φθάνουν στο σημείο της συγκάλυψης και διαστρέβλωσης της πραγματικής ιστορίας. Γι αυτό, η ιστορία των Αμερικανών αποίκων υπήρξε μια πάλη διαρκείας μέχρι την ανεξαρτησία τους (1776)² ενάντια στη Βρετανική αποικιοκρατική πολιτική που απέβλεπε στη μεγέθυνση της οικονομικής δύναμης της Αγγλίας. Αυτή επετεύχθη με την οικονομική εξάρτηση μέσω της απαγόρευσης έκδοσης νομίσματος και επιβολής φορολογίας, που επέφεραν την κατάλυση της κυριαρχίας και της δημοκρατίας τους.

Από τα πρώτα χρόνια του αποικισμού η βόρεια Αμερική υπήρξε ένα σπουδαίο εργαστήριο εφεύρεσης χρήματος και η ιστορία της είναι σηματοδοτημένη από νομισματικές κρίσεις με σχετικώς σύντομους περιόδους νομισματικής ειρήνης. Σχεδόν κάθε είδους επινόηση νομισματικής λύσης είχε δοκιμαστεί σε κάποια χρονική στιγμή. Γι αυτό, η Αμερική διετέλεσε η χώρα του συμβολικού χρήματος (fiat money) και πιθανώς χωρίς την εφεύρεση του χαρτονομίσματος να μην υπήρχαν Ηνωμένες Πολιτείες.³ Η οικονομική της ανάπτυξη στηρίχθηκε στο αποικιακό νόμισμα με το οποίο απέκτησε την ανεξαρτησία της. Και αργότερα κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου (1861-1865) επί προεδρίας Abraham Lincoln, η έκδοση χαρτονομίσματος (Greenbacks) από την ίδια την κυβέρνηση χρηματοδότησε τις πολεμικές δαπάνες, συνέβαλε στη νικηφόρο έκβαση του πολέμου και διατήρησε την Ομοσπονδιακή Ένωση των Πολιτειών. Η έκδοση χαρτονομίσματος από την ίδια την κυβέρνηση και όχι από ιδιωτικούς οργανισμούς είχε μια σύντομη σχετικά ζωή, ενώ το μεγαλύτερο διάστημα, από γενεά σε γενεά, η έκδοση του ιδιωτικού χρήματος επεκράτησε, αντλώντας πλούτο και δύναμη από το λαό και μεταφέροντάς τον στον κόσμο των τραπεζών.

Ο πρωτοποριακός ρόλος των Αμερικανών αποίκων στην εφεύρεση του χαρτονομίσματος οφείλεται σε τρεις βασικούς λόγους. Πρώτον, το χαρτονόμισμα ήταν *υποκατάστατο* της φορολογίας και όσον αφορά τη φορολογία, οι άποικοι ήταν εξαιρετικά ανυποχώρητοι. Αυτοί αντιτίθονταν στη φορολογία και υπήρχε μεγάλη απροθυμία να πληρωθούν φόροι σε όλες τις αποικίες.⁴ Και αυτό αποτελούσε ένα ιδιόμορφο χαρακτηριστικό των πρώτων αποίκων. Δεύτερον, στα χρόνια της αποίκησης η χρησιμοποίηση του χαρτονομίσματος ήταν αντιληπτή ως ένα *αντίδοτο* της οικονομικής δυσарέσκειας. Οι βρετανικές αποικίες ήταν απαγορευμένες από τη *Μητρόπολη*, τη Μεγάλη Βρετανία, να ιδρύουν οι ίδιες τράπεζες και ως αποτέλεσμα τα τραπεζογραμμάτια, η εμφανής εναλλακτική λύση της έλλειψης νομισματικής κυκλοφορίας, ήταν αποκλεισμένη δια διατάγματος. Τρίτον, η κυβέρνηση της Αγγλίας απαγόρευε στις αποικίες το δικαίωμα της νομισματοκοπής χρυσού και αργύρου- τα διεθνή νομίσματα της εποχής- παρά την έλλειψη κοιτασμάτων πολύτιμων μετάλλων στις αποικίες.⁵

² Η Αμερικανική Επανάσταση ήταν μία βίαιη πολιτική αναταραχή που έλαβε χώρα στη χρονική διάρκεια μεταξύ 1765 – 1783, με κορύφωση τη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας (Declaration of Independence) το 1776 με την οποία οι δεκατρείς Αμερικανικές αποικίες απέρριψαν τη Βρετανική μοναρχία και αριστοκρατία, ανέτρεψαν την εξουσία της Μεγάλης Βρετανίας, κήρυξαν τις πολιτείες τους ανεξάρτητες και κυρίαρχες, που δεν αποτελούν πλέον τμήμα της Βρετανικής αυτοκρατορίας και ίδρυσαν τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Ο Thomas Jefferson επιλέγει να συντάξει το προσχέδιο. Μέσα σ' αυτό το έγγραφο υπάρχει μία από τις πιο φημισμένες φράσεις της αμερικανικής διαλέκτου: “ We hold these truths to be self-evident, that all men are created equal, that they are endowed by their Creator with certain unalienable Rights, that among these are Life, Liberty, and the pursuit of Happiness.”

³ Stephen Zarlenga, *The Lost Science of Money*, American Monetary Institute, Valatie, New York, 2002, p. 372.

⁴ John Kenneth Galbraith, “MONEY whence it came, where it went”, Bantam 1975, p. 57.

⁵ Ο όρος «Αμερικανικές αποικίες» αναφέρεται στις αρχικές 13 βρετανικές αποικίες που υπέγραψαν τη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας στις 4 Ιουλίου 1776 στη Φιλαδέλφεια και συγκρότησαν τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Η δυσαρέσκεια των αποίκων που προέρχονταν από την ανεπάρκεια μέσω συναλλαγών και η πικρία τους για τους εμπορικούς περιορισμούς μέσω απαγορευτικών νόμων που επέβαλε η μητέρα πατρίδα, οφείλονταν στην εφαρμογή ενός οικονομικού δόγματος που με επιμέλεια και θαλπωρή εφήρμοσε η Μεγάλη Βρετανία. Το δόγμα αυτό ονομάζονταν Μερκαντισμός.⁶ Ο όρος (mercantile system) που χρησιμοποιείται πιο συχνά από τον ορισμό του, αναφέρεται στη θεωρία και το σύστημα πολιτικής οικονομίας που εφάρμοσαν τα ισχυρά κράτη-έθνη της δυτικής Ευρώπης τη χρονική περίοδο 1500-1750. Το οικονομικό αυτό δόγμα κυριάρχησε σε μια εποχή δυναμικών οικονομικών εξελίξεων που χαρακτηρίζεται από την ανακάλυψη της νέας ηπείρου της εύφορης Αμερικής, την ανάπτυξη της βιομηχανίας και της παγκόσμιας ναυσιπλοΐας, την αύξηση των διεθνών εμπορικών συναλλαγών, την εφεύρεση αποδοτικών μεθόδων παραγωγής, τη διεξαγωγή διεθνών εμπορικών πολέμων και τη δημιουργία νέων κρατών και αποικιών ανά τον κόσμο.

Ο θεμελιώδης σκοπός της πολιτικής του μερκαντισμού ήταν η μεγέθυνση της οικονομικής δύναμης και αίγλης του κράτους-έθνους. Πεμπτούσια της οικονομικής του πολιτικής υπήρξε η δραστήρια προώθηση της βιομηχανικής παραγωγής με απώτερο σκοπό την αύξηση του εθνικού πλούτου και τη στρατιωτική ασφάλεια του κράτους-έθνους. Ενώ το πρωταρχικό του αξίωμα είναι ότι « υπάρχει ένα ιδιόμορφο οικονομικό πλεονέκτημα στο κράτος το οποίο έχει θετικό εμπορικό ισοζύγιο και αντιθέτως ένας σοβαρός οικονομικός κίνδυνος το διατρέχει όταν το εμπορικό του ισοζύγιο είναι αρνητικό». Ειδικότερα, το πλεονέκτημα του θετικού διεθνούς εμπορικού ισοζυγίου είναι ισχυρό και οδηγεί στην οικονομική ευημερία ενός κράτους, όταν συνοδεύεται με καθαρή εισροή χρυσού και αργύρου. Πως λοιπόν η Μεγάλη Βρετανία θα επέτρεπε στις αποικίες να κόψουν νομίσματα από χρυσό και άργυρο όταν αυτό το προνόμιο ανήκε μονοπωλιακά στο Βρετανικό Στέμμα; Πόσο μάλλον θα ενέκρινε την παραχώρηση αδείας νομισματοκοπής στους αποίκους, που παραβίαζε τη θεμελιώδη αρχή του δόγματος: τη μεγέθυνση της οικονομικής δύναμης του κράτους - έθνους.

Η στέρηση του αίματος ζωής της οικονομικής δραστηριότητας που είναι το χρήμα, εξηγεί την επιπόνηση των πρωτόγνωρων πειραμάτων εφεύρεσης νομίσματος από τους πρώτους αποίκους στη Νέα Ήπειρο. Αποτελούσε θέμα επιβίωσης η διευκόλυνση των συναλλαγών και του εμπορίου μέσα στις αντιξοότητες της άγριας φύσης, τις κακουχίες και ασθένειες από έλλειψη βασικών αγαθών. Οι Ολλανδοί απαγόρευαν τη νομισματοκοπή χρυσού και αργύρου στο Νέο Άμστερνταμ,⁷ τη σημερινή Νέα Υόρκη, και οι Αγγλικοί νόμοι απαγόρευαν την εξαγωγή πολύτιμων μετάλλων στην Αμερική. Το πρώτο υποκατάστατο του νομίσματος ήταν το wampum, έγχρωμες χάντρες από επεξεργασία

Οι αποικίες ήταν οι εξής : Βιρτζίνια, Βόρειος Καρολίνα, Νότιος Καρολίνα, Γεωργία, Κονέκτικατ, Μασαχουσέτη, Μέριλαντ, Νέο Τζέρσεϋ, Νέα Υόρκη, Νέο Χαμπσάιρ, Ντέλαγουερ, Πενσυλβανία και Ρόουντ Άιλαντ.

⁶ Σπύρος Λαβδιώτης, Η Εποχή του Ατομικισμού – Μια Φιλοσοφική προσέγγιση του Χρήματος και της Οικονομίας, Έσοπτρον, Αθήνα, 2012, σ. 169.

⁷ Το Νέο Άμστερνταμ αποτελούσε Ολλανδικό οικισμό στο νότιο άκρο του Μανχάταν, που μετετράπη σε έδρα της Ολλανδικής αποικιακής κυβέρνησης και είχε ως βασικό σκοπό την προστασία του εμπορίου γούνας κάστορα της συμμετοχικής εταιρίας Dutch West India Company (Το Ολλανδικό Κοινοβούλιο παραχώρησε το 1621 στην εταιρία το μονοπώλιο εμπορίου προϊόντων και εμπορίας δούλων στις Δυτικές Ινδίες). Πρωτεύουσα της Νέας Ολλανδίας ορίστηκε το Νέο Άμστερνταμ (1625) και στο στόμιο του ποταμού Hudson κτίστηκε φρούριο για τη διασφάλιση του επικερδούς εμπορίου γούνας που ινδιάνοι κυνηγοί προμήθευαν με ανταλλαγή ευρωπαϊκά αγαθά και wampum.

κοχυλιών και αχιβάδων περασμένες σε ένα νήμα, που χρησιμοποιούσαν οι Ινδιάνοι της βορείου Αμερικής, όχι σαν χρήμα, αλλά σαν ένα είδος ανταλλαγής δώρων και σαν τεκμήριο καλής πίστης για συμμαχίες και συνθήκες ειρήνης ή διαφωνίας και διεξαγωγής πολέμου. Επίσης, ως ένδειξη εξουσίας, κύρους και αξιοπιστίας και για να τιμήσουν επίσημα τη μνήμη σπουδαίων γεγονότων σε εορταστικές και θρησκευτικές εκδηλώσεις. Κατά συνέπεια, η διαδεδομένη και γενικώς επικρατούσα συντηρητική άποψη των ιστορικών του χρήματος ότι το wampum αποτελούσε το χρήμα- εμπόρευμα, το νόμισμα των αυτοχθόνων Ινδιάνων της βόρειας Αμερικής εμφανίζεται να είναι λανθασμένη.⁸

Δεν υπάρχει τεκμηριωμένη μαρτυρία ότι οι Ινδιάνοι της βορείου Αμερικής χρησιμοποιούσαν το wampum ως μέσον εμπορικών συναλλαγών μεταξύ τους, για να πωλήσει πράγματα ο ένας Ινδιάνος και να τα αγοράσει ο άλλος. Σύμφωνα με τον Del Mar⁹ «οι φυλές των Ινδιάνων της βορείου Αμερικής δεν χρησιμοποιούσαν το χρήμα πριν, αλλά μετά, αφού πρώτα ήλθαν σε επαφή με τους Ευρωπαίους». Οι άποικοι από μόνοι τους σκαρφίστηκαν την υιοθέτηση του wampum σαν το δικό τους νόμισμα στις συναλλαγές με τους αυτόχθονες. Μάλιστα, θεσπίστηκε ως «νόμιμο χρήμα»¹⁰ από τη Μασαχουσέτη και τη Νέα Αγγλία (1637-1661).¹¹ Έτσι ξεκίνησε η παραγωγή wampum από τους Ευρωπαίους, κυρίως από τους «επιτήδειους» Ολλανδούς, με πρόσχημα την ανάπτυξη και τη διευκόλυνση των ανταλλαγών γούνας κάστορα και εδαφικές περιοχές από τους Ινδιάνους έναντι ευρωπαϊκών προϊόντων και wampum, που κατασκευάζονταν σε εργαστήρια της Νέας Υόρκης από τους αποίκους. Κι ως φυσικό ακολούθησε μαζική παραγωγή υπό μορφή « παραγωγικής επάρκειας» και συν την ευρεία προώθηση παραχαραγμένων wampum σύντομα τα μετέτρεψε σε άνευ αξίας.¹²

⁸ Το πως επήλθε η αλλαγή του wampum, από ένα περίοπτο χειροτέχνημα που απαρτιζόνταν από διακοσμητικές χάντρες κοχυλιών και αχιβάδων που συμβόλιζαν τη θέση, τις αξίες και το κύρος κάποιου που το φορούσε, καθώς επίσης, το πνευματικό μήνυμα που μετέφεραν ως δώρα, το τεκμήριο καλής πίστης ή αναξιοπιστίας μέσω του σχεδιασμού και του χρώματος των χαντρών σε *χρήμα*, είναι μια πολύπλοκη ιστορία. Οι αυτόχθονες Ινδιάνοι πριν την επαφή τους με τους Ευρωπαίους δεν είχαν νόμισμα. Ως συνέπεια, η οικονομία τους βασιζόνταν κυρίως στον αντιπραγματισμό προϊόντων, όπως του καλαμποκιού και φασολιών με δέρματα ζώων και γούνες κάστορα. Όταν το wampum έγινε το πρωταρχικό μέσο συναλλαγών στη βορειοανατολική πλευρά της βορείου Αμερικής το 1630, για πάντα μεταβλήθηκε η κουλτούρα των αυτοχθόνων που χαρακτηρίζονταν από τις αρχές της *αμοιβαιότητας* και της *αντιστάθμισης* στη ζωή. Και ο λόγος, δεν είχαν χρησιμοποιήσει πριν χρήμα στις δραστηριότητες τους.

⁹ Del Mar, History of Money in American, The Cambridge Encyclopedia Company, New York, 1899, p.30.

¹⁰ Νόμιμο χρήμα (legal tender) είναι το μέσο πληρωμών νομικώς αποδεκτό στις πληρωμές χρεών και φόρων.

¹¹ Η Νέα Αγγλία απαρτιζόνταν από τις αποικίες Κονέκτικατ, Ρόουντ Άιλαντ, Νέο Χαμπσάιρ και Μασαχουσέτη.

¹² Η παραχάραξη wampum δημιούργησε έντονο πρόβλημα, που ώθησε τις αποικίες να θεσπίσουν ρυθμιστικούς νόμους συναλλαγής και τυποποίησης των έγχρωμων χαντρών καθώς και της αξίας τους. Η ιστορία της λευκής χάντρας που ήταν πιο άφθονη ορίστηκε ως 6 χάντρες = 1 πέννα, ενώ των μωβ, αποκαλούμενες «μαύρες» χάντρες λόγω της σπανιότητάς τους, ορίστηκε ως 3 χάντρες = 1 πέννα. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η συμβολική ανταλλαγή του wampum ως ένδειξη φιλίας και αξιοπιστίας, μετετράπη σε εμπορική συναλλαγή με επιδίωξη το κέρδος. Η απληστία των αποίκων οδήγησε, με τη χρήση μεταλλικών εργαλείων διάτρησης και επεξεργασίας των χαντρών από γυαλί πλέον και όχι από κοχύλια, σε υπεραφθονία κίβδηλων wampum και επήλθε υπερκορεσμός. Η τιμή του wampum κατέρρευσε, με τους Άγγλους να κατηγορούν τους Ολλανδούς για εξαπάτηση και αμφοτέροι τους Ινδιάνους ότι τους έκλεβαν στο μέτρημα (γίνονταν με βάση το άνοιγμα των χεριών) χρησιμοποιώντας πολύ υψηλούς άνδρες για την είσπραξη και πολύ κοντούς για την πληρωμή. Έτσι, η ζωή του wampum ως χρήμα ήταν σχετικά σύντομη (40 χρόνια).

Δέον να σημειωθεί ότι τα πρώτα χρόνια του αποικισμού οι γούνες ήταν παγκοσμίως επιθυμητές και ιδίως στις υψηλές κοινωνίες της Ευρώπης. Οι γούνες κάστορα αποτελούσαν την πρώτη επιλογή για παλτά και καπέλα των κυριών και ευγενών και ήταν ιδιαίτερος τιμολογημένες. Χιλιάδες γούνες κάστορα, δέρματα ελαφιών και ρακούν ακόμη και αρκούδας ταξίδευαν ετησίως από τη μια πλευρά του ατλαντικού ωκεανού στην άλλη, με προορισμό την Ευρώπη για να καλυφθεί η υπερβολική ζήτηση και, η σφαγή της άγριας ζωής στη Νέα Ήπειρο ήταν μεγάλη. Το ενδιαφέρον των ευρωπαίων εντάθηκε μετά την ίδρυση του Νέου Άμστερνταμ από την Εταιρία των Δυτικών Ινδιών¹³ που διεξήγαγε το εμπόριο γούνας κάστορα με τους ινδιάνους στην περιοχή του ποταμού Hudson. Οι επιρρεπείς στην αναζήτηση του κέρδους Ολλανδοί χρησιμοποίησαν το wampum ως χρήμα για το εμπόριο γούνας και δερμάτων με ανταλλαγή ευρωπαϊκά προϊόντα, όπως όπλα, καθρέπτες, ψαλίδια, και κατσαρόλες. Γνώριζαν ότι είναι πολύ πιο επικερδές να παράγουν οι ίδιοι το wampum, αντί να το αγοράζουν από τους ιθαγενείς και έτσι η εξάπλωση του, ως χρήμα-εμπόρευμα, υπήρξε ραγδαία.

Όμως, οι οικονομικοί κύκλοι μεταβάλλονται, η μόδα και οι προτιμήσεις αλλάζουν και, απρόβλεπτα γεγονότα συμβαίνουν. Εμφύλιος πόλεμος (1642-1651) ξέσπασε στην Αγγλία και περισσότεροι άποικοι εγκατέλειπαν τις αποικίες από τις κακουχίες και στερήσεις, απ' αυτούς που μετανάστευαν στη βόρειο Αμερική. Η παραχάραξη wampum σε συνδυασμό με τη μείωση της αγοραστικής του ζήτησης επέφερε μια συνεχή πτώση στη τιμή του, καθώς το οικονομικό κλίμα επιδεινώνονταν. Με την έλευση του 1660 η τιμή του wampum είχε πέσει σε τέτοιο σημείο που οι Συνελεύσεις, Μασαχουσέτης, Κονέκτικατ και Ρόουντ Άιλαντ αποφάσισαν την κατάργησή του ως «νόμιμο χρήμα» και η αξία του πλέον καθοριζόνταν αυθαίρετα μέσω ιδιωτικών συμφωνιών.

Το εμπόριο γούνας παρήκμασε, οι εναπομένοντες κάστορες μετακόμισαν βορείως στις λίμνες και τα ποτάμια του Καναδά και οι γούνες που αποτελούσαν το «αποθεματικό χρήματος» στο οποίο το wampum μπορούσε να μετατραπεί εξαντλήθηκαν. Οι αυτόχθονες στηρίζονταν στην ανταλλακτική αξία του wampum, η οποία κυρίως εξαρτιόνταν από την αποπληρωμή με γούνες που οι ίδιοι προμήθευαν. Αυτή όμως η μετατρεψιμότητα που διατηρούσε την αγοραστική δύναμη του wampum διεκόπη. Και συν την τρομερή παραχάραξη, τερματίστηκε και η αποδοχή του ως μέσο συναλλαγών. Το εμπόριο με τις Δυτικές Ινδίες¹⁴ άρχισε να ανατέλλει και λόγω της κερδοφορίας

¹³ Το 1609, δύο χρόνια μετά την ίδρυση του οικισμού Jamestown από Άγγλους αποίκους στη Βιρτζίνια, η Dutch East India Company μίσθωσε τον Άγγλο ναυτικό Henry Hudson για να βρει βορειοανατολικό πέρασμα για τις Ινδίες. Αντί για πέρασμα προς την ανατολή, ο Hudson κατέληξε στον ποταμό που πήρε το όνομα του και στην περιοχή που ονομάστηκε αρχικά Νέο Άμστερνταμ και αργότερα Νέα Υόρκη. Ο Hudson επέστρεψε στην Ολλανδία και διεκδίκησε όλη την κοιλάδα του ποταμού Hudson για τους Ολλανδούς εργοδότες του. Μετά από ανεπιτυχείς προσπάθειες αποίκησης, οι διοικητές της νεοϊδρυθείσης (1621) Dutch West India Company ή κοινώς γνωστή ως West India Company (WIC), χρηματοδότησαν 30 οικογένειες το 1624 για να ιδρύσουν έναν οικισμό στο σημερινό Μανχάταν. Το 1625 η εταιρία ονόμασε τον οικισμό Νέο Άμστερνταμ και το 1626 ένας από τους διοικητές της, ο Peter Minuit, για να νομιμοποιήσει τον αυθαίρετο οικισμό αγόρασε, σύμφωνα με την παράδοση, από τους ινδιάνους το νησί Μανχάταν για 60 φιορίνια Hfl ή \$ 24.

¹⁴ Μετά τα ταξίδια του Χριστόφορου Κολόμβου στην Αμερική, οι ευρωπαίοι χρησιμοποίησαν τον όρο για τη διαφοροποίηση της περιοχής από τις Ινδίες της νότιου-ανατολικής Ασίας. Οι Δυτικές Ινδίες περιλαμβάνουν τη λεκάνη της Καραϊβικής με κύρια νησιά, Κούβα, Τζαμάικα, Χαίτη, Πόρτο Ρίκο, Μπαχάμες, Τρίνινταντ και Τομπάγκο.

του το ενδιαφέρον των βρετανών εμπόρων στράφηκε νοτίως, στις αποικίες τις Βιρτζίνιας, Καρολίνας και της Καραϊβικής, όπου το εμπόριο καπνού-βαμβακιού, ζαχαροκάλαμου και σκλάβων ανθούσε. Η τριγωνική εμπορική σχέση, σκλάβοι από τη δυτική Αφρική, καπνού-βαμβακιού από τη Βιρτζίνια - Καρολίνα και Ζαχαροκάλαμου από τα νησιά της Καραϊβικής απέκτησε κυρίαρχη δυναμική κέρδους.

Ωστόσο, το πρόβλημα έλλειψης νομίσματος εξακολουθούσε να καθλώνει την ανάπτυξη των αποικιών και η αναζήτηση νομισματικής λύσης συνεχίστηκε με απίστευτες επινοήσεις. Ο αρακάς ήταν μια από αυτές και ακολούθησαν, καπνός, ρούμι, καρφιά, ρύζι και καλαμπόκι. Πολλά αγροτικά προϊόντα κηρύχθηκαν «νόμιμο χρήμα». Δεν ήταν ακριβώς αντιπραγματισμός, διότι οι νομισματικές αξίες ανταλλαγής των αγροτικών προϊόντων με βάση τη βρετανική λίρα καθορίζονταν διά νόμου, κατά τακτά χρονικά διαστήματα αντίστοιχα με τις μεταβολές των τιμών των προϊόντων. Η χρήση των αγροτικών προϊόντων ως υποκατάστατο του νομίσματος είχε εγκριθεί από το Βρετανικό Στέμμα και ήταν γνωστή ως «επαρχιακή πληρωμή» (country pay). Η διαχείριση του καθορισμού της ισοτιμίας γίνονταν από τις αποικιακές κυβερνήσεις, αλλά τα αποτελέσματα ήταν πενιχρά γιατί κάθε παραγωγός ήθελε να πληρώσει με τα λιγότερο επιθυμητά προϊόντα και στη χειρότερη ποιότητα. Στη Βιρτζίνια, όπου τα καρφιά ορίστηκαν ως «νόμιμο χρήμα», οι αρχές έπρεπε να μεσολαβήσουν για να σταματήσουν τους κατοίκους να καίνε τους αγερόνες τους όταν μετακόμιζαν για να πάρουν τα καρφιά.¹⁵

Η παραχώρηση του δικαιώματος στις αποικιακές κυβερνήσεις να ορίζουν ως «νόμιμο χρήμα» αγροτικά προϊόντα, στην ουσία αποτελούσε εμπαιγμό για τους αποίκους, διότι το προνόμιο αυτό ανήκε στους βασιλείς από πανάρχαια χρόνια για να ρυθμίζουν την κυκλοφορία του νομίσματος, του χρυσού και αργύρου. Συνιστούσε ένα προπέτασμα καπνού για τη συγκάλυψη του πραγματικού σκοπού της Μεγάλης Βρετανίας, που δεν ήταν άλλος, από τη μεγέθυνση της οικονομικής της δύναμης. Αυτή επιτυγχάνονταν με την εφαρμογή μιας άλλης αρχής του Μερκαντισμού, η οποία διακηρύττει ότι «η ευημερία του έθνους-κράτους βασίζεται στην ακμάζουσα εγχώρια βιομηχανία και τη μονοπωλιακή εκμετάλλευση των αποικιών». Σύμφωνα με αυτή την αρχή «όλες οι πρώτες ύλες που βρίσκονται σε μια αποικία θα χρησιμοποιηθούν στην εγχώρια βιομηχανία, αφού τα τελικά προϊόντα έχουν μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία από τις πρώτες ύλες». Οι αποικίες υπήρχαν για έναν και μοναδικό σκοπό, τον πλουτισμό της μητέρας πατρίδας, της μητρόπολης. Γι αυτό, οι αποικίες έπρεπε να προμηθεύουν τη «μητρόπολη» μόνο με ακατέργαστες πρώτες ύλες και αυτή ως «ανταμοιβή», να τους τις επιστρέφει πίσω υπό μορφή βιομηχανικών προϊόντων.

Είναι φανερό ότι η Μεγάλη Βρετανία εστίαζε στη συμβολή των αποικιών για τον εφοδιασμό πρώτων υλών που η ίδια στερείτο, όπως ο καπνός και το βαμβάκι. Ως εκ τούτου, δεν την ενδιέφερε η παράχωση ενός εικονικού προνομίου, του «νόμιμου χρήματος» σε αγροτικά προϊόντα των οποίων η ισοτιμία δια νόμου του Στέμματος καθορίζονταν από την τιμή του αγγλικού νομίσματος, που την εποχή της πρώτης περιόδου του αποικισμού η βρετανική στερλίνα ήταν αργυρό κέρμα.¹⁶ Αυτό που ενδιέφερε την Αγγλία- όπως και σήμερα τη νέο-μερκαντιστική Γερμανία- ήταν η αύξηση των

¹⁵ Jason Goodwin, Greenback, Penguin Books 2004, p. 28.

¹⁶ Η τιμή του καπνού καθορίζονταν με βάση την ισοτιμία της στερλίνας, δηλ, όταν η τιμή μιας λίβρας καπνού ήταν 20 πέννες, αυτή ήταν η ισοτιμία. Όταν η τιμή του καπνού έπεφτε στις 10 πέννες, η ισοτιμία άλλαζε σε 10 πέννες για μια λίβρα καπνού.

εξαγωγών της εγχώριας βιομηχανίας χρησιμοποιώντας τις πρώτες ύλες της αποικίας, αφού τα τελικά προϊόντα έχουν μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία. Η μητρόπολις έπρεπε με επιμέλεια να φροντίσει για την οργάνωση και την αύξηση του πληθυσμού των αποικιών μέσω της θέσπισης κατάλληλης νομοθεσίας. Ακριβώς αυτό έκανε η Αγγλία, συντάσσοντας την πρότυπη νομοθεσία της καπιταλιστικής οργάνωσης, με την επωνυμία «ανώνυμες συμμετοχικές εταιρίες» (joint-stock companies). Αυτοί οι πολυσχιδείς ιδιωτικοί οργανισμοί αποτελούσαν γιγαντιαίες εταιρίες με μονοπωλιακά προνόμια, θεσμικά κατοχυρωμένα, όπως της ίδρυσης αποικιών και της αποκλειστικής εκμετάλλευσής τους, με τη συνήθη «μυστική μετοχική συμμετοχή» του εκάστοτε βασιλιά. Τα εξοπλισμένα πλοία αυτών των κολοσσιαίων εταιριών μετέφεραν όχι μόνο πρώτες ύλες και εμπορεύματα, αλλά και τους δούλους από την Αφρική για την αύξηση του πληθυσμού των αποικιών με φθηνή εργατική δύναμη.

Η πιστή εφαρμογή των αρχών του Μερκαντισμού από την Αγγλία ώθησε τους αποίκους εξ ανάγκης να ακολουθήσουν, αν και δεν τη γνώριζαν, την αιθαλή ρήση του Αριστοτέλη «η ανάγκη διέπει τα πάντα». Γι αυτό χρησιμοποίησαν διάφορα αγροτικά προϊόντα ως υποκατάστατο του χρήματος για να εξουδετερώσουν τη σοβαρή έλλειψή του σε κυκλοφορία. Ο καπνός επελέγη ως μέσο συναλλαγών και θεσπίστηκε «νόμιμο χρήμα» από τις Γενικές Συνελεύσεις των αποικιών της Βιρτζίνιας και του Μέρυλαντ το 1642. Όμως, για να γίνει αποδεκτό το «νόμιμο χρήμα» από καπνό και η υιοθέτηση να είναι πρακτικώς δεσμευτική, η νομοθεσία εμπεριείχε την ενδιαφέρουσα διάταξη της απαγόρευσης συμβάσεων που απαιτούσαν πληρωμή σε χρυσό και άργυρο!

Μεσολάβησαν τριάντα ολόκληρα χρόνια μεταξύ της θέσπισης του καπνού ως «νόμιμο χρήμα» και της πρώτης καλλιέργειας το 1612, που ξεκίνησε στη Βιρτζίνια¹⁷ από τον John Rolfe,¹⁸ πρωτοπόρο καλλιεργητή καπνού και δεινό καπνιστή. Ο Rolfe με τα πειράματά του μετάλλαξε την

¹⁷ Η Βιρτζίνια ήταν η πρώτη αποικία της Μεγάλης Βρετανίας στη βόρεια Αμερική. Η ίδρυση της αποικίας αποτελούσε ένα ιδιωτικό τολμηρό εγχείρημα (private venture) που χρηματοδοτήθηκε και οργανώθηκε από τη συμμετοχική εταιρία Βιρτζίνια με έδρα το Λονδίνο. Το καταστατικό χορηγήθηκε από το βασιλιά James I το 1606, με σκοπό την αποίκηση της ανατολικής ακτής της βορείου Αμερικής μεταξύ των παραλλήλων 34° και 41° N. www.Britannica.com/.../Virginia Η αποικία έδωσε στην Αγγλία το πρώτο στήριγμα στον Ευρωπαϊκό ανταγωνισμό για την κατάκτηση του Νέου Κόσμου, στον οποίο είχαν υπερισχύσει οι Ισπανοί στο Νότο, ενώ οι επιτήδειοι Ολλανδοί συνιστούσαν αξιόλογη απειλή για την βόρειο Αμερική. Τα πλοία της Βιρτζίνιας έφθασαν στις νότιες ακτές του κόλπου Chesapeake και οι περίπου 100 άνδρες που επέβαιναν, το Μάιο του 1607 έκτισαν στις όχθες του ποταμού James - μία ελώδης ανθυγιεινή τοποθεσία με υγρασία και κουνούπια - τον οικισμό Jamestown, που απετέλεσε την πρωτεύουσα της αποικίας της Βιρτζίνια. Οι άγγλοι άποικοι μόλις κατόρθωσαν να επιβιώσουν λόγω της πείνας, ασθενειών και των συνεχών αψιμαχιών με τους αυτόχθονες, που συχνά μετατρέπονταν σε αιματηρές συγκρούσεις. Υπέφεραν από τη ξηρασία το καλοκαίρι, από έλλειψη τροφίμων το χειμώνα και, από τον διαρκή φόβο ξαφνικής επίθεσης των τοπικών φυλών Algonquian.

¹⁸ Ο John Rolfe ήταν ένας αξιωματούχος της αποικίας και πρωτοπόρος καλλιεργητής καπνού, του οποίου το όνομα έμεινε στην ιστορία όταν παντρεύτηκε (1614) την πριγκίπισσα των ινδιάνων Pocahontas, την κόρη του υπέρτατου Chief Powhatan και επήλθε ειρήνη μεταξύ αποίκων και ινδιάνων. Ο Powhatan είχε κυριολεκτικά τρομοκρατήσει τους αποίκους με την αλλοπρόσαλλη συμπεριφορά του, άλλοτε ήταν φιλικός, επιτρέποντας τις συναλλαγές τροφίμων των ινδιάνων και μεταλλικών ειδών των αποίκων, κι άλλοτε εχθρικός, με αιφνίδιες επιθέσεις σκοτώνοντας αποίκους. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Powhatan το 1609 ξεκίνησε μια εκστρατεία εξόντωσης των αποίκων από την πείνα. Οι φυλές των ινδιάνων υπό την εξουσία του σταμάτησαν τις ανταλλαγές τροφίμων και επιτίθονταν στους αποίκους που έρχονταν να συνομιλήσουν για εδάφη. Στη περίοδο αυτή που είναι γνωστή ως περίοδος πείνας μέχρι θανάτου (starving time) οι άποικοι έφθασαν στο σημείο να τρώνε τα ζώα της αποικίας για να επιζήσουν, εξ ου και η σημαντικότητα της ειρήνης που επετεύχθη με το γάμο της Pocahontas. Το πώς το όνομα απέκτησε διασημότητα, είναι μια άλλη ιστορία.

πικρή γεύση του ντόπιου καπνού Βιρτζίνια και την έκανε πιο επιθυμητή στα ευρωπαϊκά γούστα, με την αντικατάστασή του από πιο εύγευστα φυτά που εισήγαγε από τις Δυτικές Ινδίες. Η αποδοχή του υπήρξε εξαιρετική στη βρετανική αγορά και η ζήτηση καπνού Βιρτζίνια εκτοξεύτηκε, και μαζί, τα προσοδοφόρα κέρδη. Τα νέα ήταν θαυμάσια και οι καλλιεργητές καπνού μιμήθηκαν την καινοτομία του Rolfe, ξεχνώντας τις κακουχίες και την πείνα που είχαν υποστεί τα προηγούμενα χρόνια.

Η άνθηση εξαγωγών στην Αγγλία συνετέλεσε στην κυριαρχία του καπνού στις οικονομίες της Βιρτζίνιας και του Μέρυλαντ και μετετράπησαν στην ουσία, σε οικονομίες ενός προϊόντος. Από την άλλη, η αύξηση παραγωγής καπνού απαιτούσε εργατικά χέρια για την καλλιέργειά του και οι πρώτοι σκλάβοι άρχισαν να καταφθάνουν (1619). Ως απόρροια του επικερδούς εμπορίου, η αγορά του καπνού με σταθερά αυξανόμενη ζήτηση παρείχε στις κυβερνήσεις των αποικιών μια από τις κύριες πηγές εισοδήματος, μέσω τις επιβολής τελών και φόρων στις συναλλαγές καπνού.

Αρχικά, η χρήση του καπνού γίνονταν χέρι με χέρι, όπως η ανταλλαγή χρυσών και αργυρών νομισμάτων, αλλά πέραν του γεγονότος ότι ήταν ογκώδεις οι συσκευασίες και δεν μπορούσαν να μεταφερθούν στις τσέπες ή σε μικρούς σάκους, το «νόμιμο χρήμα» του καπνού είναι και εύθραυστο. Έχει και δύο άλλα σημαντικά χαρακτηριστικά ως μέσον συναλλαγών, α) σαν αγροτικό προϊόν, η παραγωγή του καθώς και η τιμή επηρεάζονται από τις καιρικές συνθήκες και τη συνολική προσφορά καπνού σε σχέση με τη ζήτηση της αγοράς, και β) ο καπνός είναι ένα καταναλωτικό αγαθό ευπαθές, μη ανθεκτικό στη διάρκεια του χρόνου και ευάλωτο σε ποιοτική φθορά και σήψη. Όταν το 1639 η σοδειά ήταν πλούσια, οι αποικιακές Συνελεύσεις διέταξαν να καεί το ήμισυ της σοδειάς του καπνού. Παράλληλα, για να προστατεύσουν τους οφειλότες θέσπισαν να αποδεχτούν οι πιστωτές την πληρωμή £ 40 ως πλήρη πληρωμή για κάθε £ 100 χρέους.¹⁹ Έτσι, επανερχόμενα στον απόηχο της χρεοκοπίας των αρχαίων Αθηναίων και της *σεισάχθειας* του Σόλωνα.

Τα μειονεκτήματα αστάθειας της τιμής και ποιότητας του καπνού, που απέρρεαν από την υπερπαραγωγή και φθορά πάντοτε υπήρχαν και η κατάσταση επιδεινώνονταν από τη μεταβολή της ισοτιμίας με το βρετανικό νόμισμα στο οποίο ήταν προσδεμένη. Και όλοι οι δημόσιοι λογαριασμοί των αποικιών κρατιούνταν σε Αγγλικές λίρες στερλίνες (£), σε σελίνια (*s.*) και σε πέννες (*d.*).²⁰ Ως συνέπεια, όταν στην αγορά της Αγγλίας υπήρχε υπερκορεσμός το 1660, οι τιμές έπεσαν τόσο χαμηλά έτσι ώστε οι άποικοι μόλις ήταν σε θέση να επιβιώσουν.²¹ Τα αγροτικά προϊόντα είναι επιεικώς άβολα, ανεπαρκή ως μέσον πληρωμών. Πως λοιπόν εξηγείται η χρήση του καπνού ως χρήμα, πέραν του ενάμισι αιώνας στις αποικίες της ονομαζόμενης «ακτής του καπνού», Βιρτζίνιας και Μέρυλαντ; Πόσο μάλλον, όταν η παροιμιακή φράση των αποικιακών χρόνων λέει « αυτοί που αντιμετώπισαν με θάρρος τις κακουχίες του ταξιδιού κατά μήκος του Ατλαντικού και δάμασαν την άγρια φύση από μόνοι τους, δεν απολαμβάνουν την πληρωμή φόρων σε καμία κυβέρνηση».

¹⁹ Stephen Zarlenga, *The Lost Science of Money*, ο.π, 375.

²⁰ Η λίρα Αγγλίας (pound sterling) £, υποδιαιρείτο σε 20 σελίνια και το 1 σελίνι σε 12 πέννες. Με αυτό τον τρόπο οι άποικοι μετρούσαν τα χρήματά τους εκείνη την εποχή. Από το 1971 η Αγγλία ακολούθησε το δεκαδικό σύστημα, το σελίνι καταργήθηκε, η λίρα £ υποδιαιρέθηκε σε 100 πέννες και της πέννας η σύντμηση *d.* αντικαταστάθηκε με το *p.*

²¹ Arthur Pierce Middleton, *Tobacco Coast: A Maritime History of Chesapeake Bay in the Colonial Era*, 1953, p. 94.

Είναι όντως περίεργο, πως η χρήση του καπνού ως χρήμα η οποία δυσχεραίνει τις εμπορικές συναλλαγές και επιβαρύνεται με φόρους διήρκεσε μέχρι την επανάσταση της ανεξαρτησίας; Η επίλυση του γρίφου γίνεται με τους περιβόητους Νόμους της Ναυσιπλοΐας (Νόμοι). Η εν λόγω νομοθεσία με αφετηρία το Βρετανικό Κοινοβούλιο, επί Cromwell (1651), αποτελούνταν από μια ακολουθία νόμων που κάλυψαν δύο αιώνες και ανακλήθηκαν το 1849. Η νομοθεσία συνετέλεσε αποφασιστικά στην θαλασσοκρατορία της Μεγάλης Βρετανίας και την μετατροπή της σε οικονομική υπερδύναμη. Οι Νόμοι της Ναυσιπλοΐας επέτρεπαν μόνο με βρετανικά πλοία και πληρώματα (*3/4 Βρετανούς*) τη διεξαγωγή του θαλάσσιου εμπορίου με τις αγγλικές αποικίες της υφηλίου. Εκδιώχθηκαν οι ξένοι έμποροι από την αγγλική αγορά και τα εισαγόμενα προϊόντα που προέρχονταν από τις αποικίες, όπως ο καπνός και το βαμβάκι, έπρεπε να ξεφορτωθούν στην Αγγλία και να πληρωθούν φόροι.

Από την άλλη, οι Νόμοι υποχρέωναν όλα τα πλοία που μετέφεραν εισαγόμενα προϊόντα από άλλες χώρες της υφηλίου προς τις βρετανικές αποικίες να ξεφορτώνουν πρώτα στην Αγγλία, να καταβάλουν δασμούς και στη συνέχεια με βρετανικά πλοία να μεταφέρουν τα εμπορεύματα στις αποικίες για τελική πώληση σε ανεξέλεγκτες τιμές. Έτσι είναι εύλογο ότι συν τω χρόνω, οι Άγγλοι έμποροι και επιχειρηματίες και η Μεγάλη Βρετανία θα οδηγούντο στην αίγλη και την ευημερία. Και το παράξενο, ο Adam Smith τους εγκωμίασε! Η καρδιά των οπαδών του φιλελευθερισμού, της *laissez faire* οικονομίας και του *laissez passer* διεθνούς εμπορίου, είναι φυσικό να είχε «ραγίσει» όταν ο διδάσκαλος που τόσο λάτρευαν επαίνεσε τους Νόμους με πρόσχημα τη συνεισφορά τους στην «ασφάλεια» της Αγγλίας. Συνιστά, πράγματι, προκλητική αντιφατικότητα του υμνητή της ατομικής ελευθερίας ο εκθειασμός των Νόμων, που αποτελούν την επιτομή του προστατευτισμού.

Οι Νόμοι της Ναυσιπλοΐας που επιδίωκαν τον αποκλειστικό έλεγχο της ναυτιλίας μεταξύ των αποικιών και της μητέρας πατρίδας, πλην της εξασφάλισης των πρώτων υλών από τις αποικίες, απέβλεπαν και στην εξασφάλιση φορολογικών εσόδων. Πριν ακόμη θεσπιστούν οι Νόμοι, τόσο νωρίς όσο το 1621, οι αξιωματούχοι του Στέμματος εξέδωσαν βασιλικό διάταγμα που απαιτούσε όλοι οι καλλιεργητές φυτειών των Αμερικανικών αποικιών να μεταφέρουν όλα τα προϊόντα τους στην Αγγλία. Το διάταγμα σχεδιάστηκε για την εξασφάλιση των πληρωμών δασμών στο Στέμμα, μια σημαντική πηγή βασιλικού εισοδήματος το οποίο δεν απαιτούσε έγκριση του Κοινοβουλίου.²² Παρόμοια διατάγματα εκδόθηκαν στη διάρκεια του 17^{ου} αιώνα από τους κυβερνήτες της Βιρτζίνιας και του Μέρυλαντ και η επιβολή φόρων και δασμών δεν ήταν για την «ασφάλεια» της Αγγλίας, που διατράνωνε ο ξακουστός Adam Smith, αλλά για το θυλάκιο των βασιλέων της Αγγλίας.

Ως ακολούθως, η Αγγλία αποκτούσε το αποκλειστικό δικαίωμα εξαγωγής όλων των πρώτων υλών που παρήγαγαν οι αποικίες. Αλλά και της εισαγωγής τους στις αγορές της υφηλίου, αφού έπρεπε υποχρεωτικά να μεταφερθούν με βρετανικά πλοία, πρώτα στα λιμάνια της Αγγλίας, να ξεφορτωθούν και να πληρωθούν φόροι υπέρ του Στέμματος, πριν ξεκινήσουν το καινούργιο τους ταξίδι με πλοία άλλων χωρών για τον τελικό τους προορισμό. Συνεπώς, αυτό που επεδίωκε η Αγγλία ήταν η αύξηση της παραγωγής των πρώτων υλών των αποικιών και ποσώς την ενδιέφεραν τα πολλαπλά

²² Alvin Rabushka, *The Colonial Roots of American Taxation*, Hoover Institution, Stanford University, August 1, 2002.

προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι άποικοι με το «νόμιμο χρήμα» των αγροτικών προϊόντων. Οι Νόμοι της Ναυσιπλοΐας επέτρεψαν την Αγγλία να «σκοτώσει με ένα σμπάρο δύο τρυγόνια», την αύξηση των προσόδων του Στέμματος και των κερδών των συμμετοχικών εταιρών που είχαν τα μονοπωλιακά προνόμια εκμετάλλευσης των αποικιών. Ειδικά, το μεγάλο ενδιαφέρον για τον καπνό εστιάζεται στην ανελαστικότητα της καμπύλης ζήτησης και την αυξανόμενη αποδοχή του καπνού Βιρτζίνια στην Ευρώπη, η οποία μεταφράζονταν σε αύξηση της παραγωγής καπνού στις αποικίες Βιρτζίνιας και Μέρυλαντ. Από τη στιγμή που ο καπνός κηρύχτηκε ως «νόμιμο χρήμα», αποδεκτό για πληρωμές χρεών και φόρων, συν τη χρήση του ως επίσημο μέσον συναλλαγών για την αγορά άλλων προϊόντων, μετατράπηκε άμεσα σε προεξέχον προϊόν αμοιβαίας χρησιμότητας και για την Αγγλία, αλλά και για τις αποικίες, αφού ήταν σε θέση πλέον να αγοράζουν ευρωπαϊκά αγαθά.

Ο ιμπεριαλιστικός έλεγχος που επεβλήθη στις αποικίες με τους Νόμους της Ναυσιπλοΐας, είχε επίσης ως σκοπό την παρεμπόδιση των αποικιών να αναπτύξουν τις αναμεταξύ τους συναλλαγές και εμπορικές σχέσεις και εν μέρει αποσκοπούσαν την αποδυνάμωση της Ολλανδικής ναυτιλίας. Προπαντός, απέβλεπαν στον αποκλεισμό δημιουργίας εγχώριας βιομηχανίας των αποίκων από φόβο μήπως οι άποικοι τα καταφέρουν κάποια στιγμή να ανταγωνιστούν την Αγγλία και ενδεχομένως πωλήσουν τα προϊόντα στους εχθρούς της Αγγλίας, που ήταν κατεξοχήν, η Γαλλία και η Ισπανία.

Όλη αυτή η επιθετικότητα και οι διακείμενες εχθρικές προθέσεις, όχι μόνον προς τους αποίκους αλλά και προς τις αντίπαλες δυνάμεις, είχαν ως θεμέλιο το αξίωμα του Μερκαντισμού ότι «το διεθνές εμπόριο είναι ένα παίγνιο μηδενικού αθροίσματος (*zero sum game*), ήτοι, οποιαδήποτε επίτευξη κέρδους ενός κράτους συνεπάγεται την ταυτόχρονη οικονομική ζημιά του άλλου». Ως εκ τούτου, δεν είναι δυνατόν να υπάρξει ένα σύστημα οικονομικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών που να λειτουργεί με γνώμονα την *αλληλεγγύη*. Δηλαδή, είναι φυσικώς αδύνατον να επιτευχθεί ταυτόχρονα η γενική ευημερία των κρατών και ως συνέπεια κάποια στιγμή η σύγκρουση αναπόφευκτα θα επέλθει. Αυτός υπήρξε ο εξέχων λόγος που ο μερκαντισμός, ως η κυρίαρχη σχολή της οικονομικής σκέψης στη διάρκεια της περιόδου του 16^{ου}- 18^{ου} αιώνα, απετέλεσε από έλλειψη μετριοπάθειας των ισχυρών κρατών τη βασική αιτία πρόκλησης πολέμων και πυροδότησε τον ευρωπαϊκό ιμπεριαλισμό.

Το ανωτέρω αξίωμα συνιστά μια αμείλικτη διαχρονική αλήθεια. Οι ρίζες του εκτείνονται στην αρχαιότητα και στη φιλόδοξη εκστρατεία των Αθηναίων στη Σικελία το 415 π.Χ., με όραμα την κατάκτηση και μεγέθυνση της εμπορικής δύναμης και ηγεμονίας της Αθήνας. Η πανωλεθρία και ο θρήνος και κοπετός που επακολούθησαν στην αρχαία Αθήνα, μπορεί εύστοχα να συγκριθεί με την τραγική απερίσκεπια της ένταξης της σύγχρονης Ελλάδος στη ζώνη του Ευρώ, με ένα τεράστιο έλλειμμα στο διεθνές εμπορικό ισοζύγιο.²³ Η οικονομική συντριβή και η *de facto* χρεοκοπία που επακολούθησε και όλοι μας τη βιώνουμε είναι κυρίως απόρροια της περιφρόνησης αυτού του αξιώματος. Από τη σύσταση του Ελληνικού κράτους, η χώρα μας ποτέ δεν το εφήρμοσε ή δεν της επέτρεψαν να το εφαρμόσει και μετετράπη σε κλοτσοσκούφι των διεθνών δανειστών αποκτώντας την προσωνομία, η Ελλάδα των δανείων και των χρεοκοπιών. Ο Ιωάννης Καποδίστριας αντελήφθη τη σημασία του, αλλά...

²³ Το διεθνές εμπορικό έλλειμμα ξεπέρασε τα € 400 δις (2000- 2014). Στατιστικό Δελτίο Οικ. Συγκυρίας, Τράπεζα της Ελλάδος.

Την αμείλικτη αλήθεια ότι το πλεονέκτημα που αντλεί ένα κράτος από το θετικό εμπορικό ισοζύγιο συνεπάγεται ένα ίσο μειονέκτημα σε κάποιο άλλο κράτος, οι άποικοι την αντιμετώπισαν αντί με στωικότητα, με εντατικοποίηση των προσπαθειών τους για εξεύρεση νομισματικής λύσης. Γνώριζαν ότι το πλεονέκτημα του θετικού εμπορικού ισοζυγίου δεν το είχαν και η κοπή νομίσματος ήταν θεσμικά απαγορευμένη από το βρετανικό Στέμμα. Αλλά δεν πτοήθηκαν, αντιθέτως ενέτειναν τις ενέργειες προς την κατεύθυνση της εφεύρεσης χρήματος για να παρακάμψουν τους οικονομικούς περιορισμούς και το μπλοκάρισμα του εμπορίου. Και στην προσπάθεια αυτή, το 1690 έγινε στην αποικία της Μασαχουσέτης η ανακάλυψη έκδοσης χάρτινου νομίσματος, για πρώτη φορά στον δυτικό κόσμο²⁴ από ένα απροσδόκητο γεγονός, την αποτυχία ενός τολμηρού εγχειρήματος.²⁵

Το εγχείρημα ήταν η πολιορκία και κατάκτηση του Quebec και η ιστορία του επικεφαλής της εκστρατείας Sir William Phips, ενδιαφέρουσα και συναρπαστική στην εποχή της πειρατείας και αρπαγής του πλούτου του ενός κράτους από το άλλο, όχι ειρηνικά, όπως στην περίπτωση της χώρας μας, αλλά με πολέμους. Ο William Phips, παιδί βοσκού, γεννημένος το 1651, γεροδεμένος και αμόρφωτος στα δεκαοκτώ,²⁶ έγινε διάσημος στο Λονδίνο και τη Βοστώνη όταν επανέκτησε ένα θησαυρό (1687) από νομίσματα αργύρου από μια βυθισμένη Ισπανική γαλέρα στα νερά της Αιτής. Το κατόρθωμα τού επέφερε άμεσα πλούτο και φήμη. Ο Phips δώρισε το ένα-δέκατο του θησαυρού στο Στέμμα και ο βασιλιάς James II ανταποκρίθηκε με την απονομή του τίτλου του Ιππότη (Sir) και τον διόρισε γενικό φρούραρχο του Νέου Κόσμου.²⁷ Συνακολούθως, ο χρησθείς Sir William Phips επέστρεψε στη Βοστώνη να αναλάβει τα καθήκοντα του, αλλά δεν τελούσε εις γνώσιν της υπηρεσίας.

Έτσι, επέστρεψε στο Λονδίνο για να παραιτηθεί από τη θέση του. Ωστόσο, υπήρχε αναταραχή στο Λονδίνο. Ο καθολικός βασιλιάς James II καθαιρέθηκε μετά την Ένδοξη Επανάσταση του 1688

²⁴ Jack Weatherford, *The History of Money*, Three Rivers Press, New York, 1997, p. 132

²⁵ Τον Αύγουστο του 1690, ο υποστράτηγος της Μασαχουσέτης Sir William Phips, με την προτροπή του βασιλιά της Αγγλίας William III of Orange, οργάνωσε μια εκστρατεία με σκοπό την κατάληψη της Γαλλικής αποικίας του Quebec, την πρωτεύουσα της Νέας Γαλλίας στη βόρειο Αμερική. Η εκστρατεία χρηματοδοτήθηκε με την έκδοση ομολογιακού δανείου που ψηφίστηκε από τη Συνέλευση της Μασαχουσέτης τον Ιούνιο 1690 με κάλυμμα τα λάφυρα από την αναμενόμενη εύκολη κατάκτηση του Quebec. <http://www.coins.nd.edu/ColCurrency/CurrencyIntros/> Η εκστρατεία αποτελούνταν από 32 πλοία και πάνω από 2000 άνδρες, κυρίως της πολιτοφυλακής της Μασαχουσέτης. Το φρούριο της πόλης υπεράσπιζαν 3000 μέλη της πολιτοφυλακής και στρατιώτες υπό τον έμπειρο αξιωματικό και Κυβερνήτη Frontenac. Το εγχείρημα απέτυχε οικτρά και οι Γάλλοι υπερίσχυσαν, ένα μέρος του ναυτικού κατεστράφη και ο Sir Phips επέτρεψε στη Βοστώνη με λιγότερους 1000 άνδρες και το στόλο με μείον 7 πλοία. Άξιον ενδιαφέροντος της «Μάχης του Quebec» του 1690 είναι η φημισμένη φράση του Frontenac όταν του εζητήθη να παραδώσει το φρούριο: «δεν έχω καμία απάντηση να δώσω, η απάντηση θα δοθεί από το στόμα των κανονιών μου».

²⁶ Jason Goodwin, *Greenback*, ό.π, p.26

²⁷ *Corruption in the Colony, The Story of Governor William Phips*²⁷ by Grace A., University of Chicago <http://people.ucls.uchicago.edu/~snekros/New>

(Glorious Revolution) και βασιλιάς της Αγγλίας ενθρονίστηκε ο προτεστάντης, Ολλανδικής καταγωγής, William III of Orange. Ως εκ τούτου, η παραμονή του Phips ήταν σύντομη στην Αγγλία και επέστρεψε στη Βοστώνη, όχι για να αναχαιτίσει τις επιδρομές των Γάλλων στη βόρειο μεθόριο της Μασαχουσέτης, αλλά για να βαπτιστεί. Και ο σημαίνων λόγος, αν και είχε χρηστεί ιππότης και ήταν ένας από τους πιο πλούσιους της αποικίας, εντούτοις δεν ήταν σε θέση να ψηφίσει ή να υπηρετήσει την κυβέρνηση της Μασαχουσέτης, γιατί μόνο τα μέλη της εκκλησίας ήταν *ελεύθερα*.²⁸ Ως ακολούθως, ο Sir Phips έγινε «αποδεκτός» και βαπτίστηκε δημοσίως σε ώριμη ηλικία και αμέσως έγινε στρατηγός το ίδιο έτος.

Κατά αυτόν τον τρόπο ξεκίνησε την καριέρα του, ως στρατηγός και η πρώτη εκστρατεία εναντίον τη γαλλικής Acadia (Nova Scotia) εστέφθη με επιτυχία, η οποία έχοντας μόνο 70 μάχιμους, παραδόθηκε στην υπεράριθμη δύναμη των 450 ανδρών του Phips και εν συνεχεία τη λεηλάτησε. Η επόμενη και τελευταία εκστρατεία του Sir William Phips²⁹ ήταν η ονομασθείσα «Μάχη του Quebec» που κατέληξε σε θλιβερή αποτυχία και εν μέρει περιγράφεται στην υποσημείωση 25. Οι αντίξοες καιρικές συνθήκες, τα λάθη πλοήγησης και οι ισχυροί άνεμοι την μετέτρεψαν σε πανωλεθρία, που κόστισε το ταμείο της αποικίας £50.000. Τώρα αρχίζει να ξετυλίγεται το κουβάρι. Η λεηλασία του Quebec απέτυχε να υλοποιηθεί και εξαγριωμένοι απλήρωτοι επιζώντες, μανιόδεις χήρες και αγανακτισμένοι χρηματοδότες της εκστρατείας, ήταν έξω φρενών απαιτώντας να αποζημιωθούν.

Η Συνέλευση της Μασαχουσέτης αντιμετώπιζε με τη δημόσια κατακραυγή βρίσκονταν σε αμηχανία και σοβαρό προβληματισμό. Η αποικία δεν είχε εξετάσει υπεύθυνα αυτή την πιθανότητα. Η θεώρηση της Συνέλευσης στηρίζονταν στην αίσια έκβαση της εκστρατείας και, στα Γαλλικά λάφυρα από την κυρίευση του Quebec για να γεμίσει το άδειο της ταμείο και δεν εξέτασε την εκδοχή της έκβασης από την οπτική γωνία της αποτυχίας. Οι στρατιώτες έπρεπε απαραίτητα να πληρωθούν, γιατί απειλούνται με ανταρσία και η κατάσταση ήταν κρίσιμη. Γι αυτό η διερώτηση, που θα βρεθούν τα χρήματα για να πληρωθούν οι στρατιώτες, αλλά και οι χήρες που ήταν σε ύστατη ανάγκη και οι πιστωτές, περιφέρονταν διαρκώς στη σκέψη των συνέδρων. Το πρώτο τους ένστικτο ήταν η άντληση χρημάτων με δάνειο από εμπόρους της Βοστώνης, αλλά οι έμποροι αρνήθηκαν ορθά κοφτά.

²⁸ Η αποικία της Μασαχουσέτης ιδρύθηκε από Άγγλους Πουριτανούς (Καλβινιστές) επιχειρηματίες το 1630, που ήταν ιδιοκτήτες της συμμετοχικής εταιρίας Massachusetts Bay Company (MBC). Το καταστατικό της εταιρίας χορηγήθηκε από το βασιλιά Charles I το 1629, με σκοπό την αποίκηση, την εξεύρεση χρυσού και αργύρου και την αποκλειστική εκμετάλλευση της Νέας Αγγλίας (New England) της Αμερικής μεταξύ του βόρειου γεωγραφικού πλάτους 40° μέχρι 48° N από θάλασσα σε θάλασσα (ένα γενναιόδωρο γεωγραφικό τοπίο) <http://www.u-s-history.com/pages/h572.html> Εξ αρχής, η MBC μετατράπηκε από εμπορική εταιρία σε θρησκευτικό οχυρό των πουριτανών μετόχων της και η πολιτική δύναμη περιοριζόταν μόνο στα μέλη της. Το καταστατικό όριζε, *ελεύθεροι άνθρωποι εκλέγουν τον κυβερνήτη της αποικίας και κάθε άλλο αξιωματούχο, ο οποίος για να εκλεγεί πρέπει να είναι πρώτα ελεύθερος. Ελεύθερος, ορίζετε κάθε μέτοχος της MBC και μόνο τα μέλη της εκκλησίας μπορούν να γίνουν ελεύθεροι*. Ωστόσο, για να γίνει κάποιος μέλος της πουριτανικής εκκλησίας έπρεπε πρώτα να είχε βαπτιστεί. Όπως γίνεται αντιληπτό, εδώ έχουμε μια τρομερή δογματική ταυτολογία μιας θεοκρατίας, που εάν δεν ήταν ο Sir William Phips δεν επρόκειτο να βαπτιστεί.

²⁹ Μετά την αποτυχία της εκστρατείας του Quebec, η φήμη του Sir William Phips εξασθένησε. Παρότι το 1692 διορίστηκε από τη Συνέλευση Κυβερνήτης της Μασαχουσέτης, το κύρος του είχε ξεπέσει, η έμπιστη γυναίκα του κατηγορήθηκε για μαγεία, ο κόσμος ενθυμείτο την ταπεινή του καταγωγή και οι φίλοι του τον εγκατέλειπαν. Καταγγέλθηκε ότι διόρισε μεροληπτικούς δικαστές που καταδίκασαν με ανεπαρκή στοιχεία άτομα για μαγική τέχνη σε θάνατο, δια απαγχονισμού (Salem). Το 1694 το Στέμμα κλήτευσε τον Phips για να λογοδοτήσει στο Λονδίνο. Αφίχθη στο Λονδίνο το 1695 και συνελήφθη για απόκρυψη δασμών. Πέθανε, πριν οι κατηγορίες επαγγελθούν, στο Λονδίνο το 1695.

Οι έμποροι της Βοστώνης είχαν σοβαρούς λόγους να αρνηθούν χωρίς περιστροφές. Λίγες μέρες πριν επιστρέψει ο Phips από τη νίκη του και τη λεηλασία του οικισμού Acadia, η Συνέλευση της Μασαχουσέτης ψήφισε ένα νομοσχέδιο στις 28 Μαΐου 1690 για την «ενθάρρυνση των εθελοντών για μια εκστρατεία εναντίον του Καναδά». ³⁰ Το νομοσχέδιο ανέφερε, επιπροσθέτως των αμοιβών των στρατιωτών «ακριβώς το ήμισυ απ' όλα τα λάφυρα που θα κλαπούν από τον εχθρό θα πρέπει να διαμοιραστούν μεταξύ των αξιωματικών, στρατιωτών και ναυτών, τα πολεμικά εφόδια εξαιρούνται». Περαιτέρω, εγκρίθηκε από τη Συνέλευση έκδοση δανείου για τις δαπάνες της εκστρατείας στο οποίο οι συνδρομητές «επιπλέον της αποπληρωμής των χρημάτων τους, μετά από την εκκαθάριση όλων των δαπανών της εκστρατείας και της αναλογίας των λαφύρων που ορίστηκε για τους αξιωματικούς, στρατιώτες και ναύτες, το υπόλοιπο θα πρέπει να διαμοιραστεί εξ ίσου μεταξύ της αποικίας και των συνδρομητών». ³¹ Οι συνδρομητές που ήταν κατεξοχήν έμποροι είχαν ήδη χάσει τα λεφτά τους.

Όπως διαπιστώνουμε, δεν ήταν μόνο οι επιζήσαντες στρατιώτες και οι απελπισμένες χήρες που έπρεπε να πληρωθούν από την ατελέσφορη κερδοσκοπική εκστρατεία της κατάκτησης του Quebec, αλλά και οι πιστωτές έπρεπε να αποζημιωθούν. Αυτοί χρηματοδότησαν με τις ευλογίες του νέου βασιλιά William III το άκαρπο εγχείρημα με το ποσό των £ 50.000, ³² ευελπιστούντες στην αίσια έκβαση και στη λεία από τη λεηλασία του Quebec, ιδίως των καθολικών εκκλησιών που πίστευαν ότι η διακόσμηση τους ήταν από χρυσό και άργυρο. ³³ Οι πιστωτές αποτελούσαν τη ραχοκοκαλιά της εμπορικής δραστηριότητας της αποικίας της συμμετοχικής εταιρίας του Κόλπου της Μασαχουσέτης και τώρα βρέθηκαν ζημιωμένοι. Δυστυχώς, είναι απόντες από τις αναφορές των ιστορικών του χρήματος ευρείας απήχησης και των οικονομικών εγχειριδίων, ενώ οι ακαδημαϊκοί ομιλούν μόνο για τους αγανακτισμένους στρατιώτες και τις απέλπιδες χήρες με τα ορφανά.

Το Γενικό Δικαστήριο (General Court) της Συνέλευσης, που ήταν το ανώτατο νομοθετικό όργανο και λειτουργούσε συγχρόνως ως Εφετείο, ενέκρινε την έκδοση των £ 7000 σε χαρτονόμισμα, ως Πιστωτικό Χρήμα (Bills of Credit) σε δημόσια κυκλοφορία. Οι νομοθέτες ως μέλη της εταιρίας του Κόλπου της Μασαχουσέτης γνώριζαν ότι το ταμείο δεν ήταν μόνο άδειο αλλά στο κόκκινο και δεν υπήρχε προσδοκία συνεισφοράς από την Αγγλία. Ο βασιλιάς William III έπασχε από έλλειψη μετρητών για τη διεξαγωγή πολέμου με τον Louis XIV, το βασιλιά Ήλιο, και για μην προβεί σε φορολογία μετά την περιπετειώδη ενθρόνισή του, αγωνιωδώς έψαχνε για λύση χρηματοδότησης, η οποία βρέθηκε τρεισήμισι χρόνια αργότερα με την ίδρυση της ξακουστής Τράπεζας της Αγγλίας. Ούτως, το σκάφος του Γενικού Δικαστηρίου έπλεε μεταξύ Σκύλας και Χάρυβδης, ή θα φορολογούσε ή θα χρεοκοπούσε. Είτε το γνώριζε, είτε όχι, ότι η έκδοση χρήματος από το ίδιο το κράτος συνιστά εναλλακτική λύση της φορολογίας, δεν έχει τόση σημασία όσο η βιωσιμότητα της αποικίας. Τη λύση αυτή, δυστυχώς, δεν την κατανοούν οι πολιτικοί μας και συνεχίζουν την επαχθή φορολογία.

³⁰ The First Printed Currency: Massachusetts Bay - December 10, 1690, The Coins of Colonial and Early America, University of Notre Dame <http://www.coins.nd.edu/ColCurrency/Currency>

³¹ The First Printed Currency Massachusetts Bay – December 10, 1690, ό.π

³² Howard Peckham, The Colonial Wars, 1689-1762, University of Chicago Press 1964, p. 38

³³ Colonial Wars of North America 1532-1763, Edited by Alan Gallay, Routledge Revivals 2015, p.346.

Η φορολογία πάντοτε υπήρξε η πηγή άντλησης προσόδων σε μια οργανωμένη κοινωνία η οποία απαιτεί μια κεντρική διοίκηση για την άσκηση της πολιτικής εξουσίας, που ονομάζουμε κράτος. Το κράτος ως μορφή κοινωνικής οργάνωσης, για τη συντήρηση των θεσμικών οργάνων είναι αναγκαίο να έχει πόρους οι οποίοι αντλούνται από τους πολίτες του, ως ανταπόδοση της παροχής υπηρεσιών για την επίτευξη κοινωνικής ειρήνης και της προστασίας από εξωτερικούς κινδύνους. Αλλά και η αιτία καινοτομιών, κοινωνικών αναταραχών, πολιτικών ανατροπών μέχρι και επαναστάσεων, γιατί είναι ένα από τα δύο αμετάβλητα πράγματα στη ζωή, ο θάνατος και η φορολογία.

Οι άποικοι εκείνη την κρίσιμη στιγμή βρισκόμενοι μπροστά στο φοβερό αδιέξοδο της επικείμενης χρεοκοπίας, δεν είχαν συνειδητοποιήσει ότι η 10^η Δεκεμβρίου 1690 αποτελούσε την αφητηρία έκδοσης *χάρτινου* χρήματος, για πρώτη φορά στην ιστορία του Δυτικού πολιτισμού.³⁴ Αυτό που είχαν διαισθανθεί ήταν ότι η έκδοση χαρτονομίσματος παρείχε ένα προσωρινό μέσο χρηματοδότησης των αναγκών της αποικίας, χωρίς την προσφυγή σε φορολόγηση. Τη φορολογία την απεχθάνονταν. Η αποστροφή στην επιβολή φόρων, εκτός για την κατασκευή δρόμων, σχολείων, δημόσιων κτηρίων, και αναγκαίων έργων υποδομής και ασφάλειας, συνιστούσε ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά των αποίκων. Τους φόρους τους θεωρούσαν τροχοπέδη της οικονομικής ανάπτυξης και έναν ανεπιθύμητο περιορισμό της προσωπικής ελευθερίας, εξάλλου για αυτόν τον ανώτερο σκοπό ανέλαβαν τον μεγάλο κίνδυνο της μετοικεσίας και του αποχωρισμού από την Ευρώπη.

Από τη νομική πλευρά το αποικιακό χαρτονόμισμα δεν ήταν επίσημο χρήμα. Η βρετανική κυβέρνηση, όπως αναφέρθηκε, δεν επέτρεπε τις αποικιακές Γενικές Συνελεύσεις να εκδώσουν επίσημα χαρτονόμισμα, αλλά ούτε να ιδρύσουν τοπικές ιδιωτικές τράπεζες με δικαίωμα να εκδίδουν τραπεζογραμμάτια. Σε πείσμα των περιορισμών, οι άποικοι επινόησαν την έκδοση χαρτονομίσματος σε μορφή σημειωμάτων ή *χάρτινων αποδείξεων* ως χρήμα. Οι αποδείξεις που εκδόθηκαν από το Γενικό Δικαστήριο της Μασαχουσέτης ονομάστηκαν αποικιακές αποδείξεις (*colonial scrip*) και είναι γνωστές ως «*αποδείξεις δημόσιας πίστης*» ή συνοπτικά «*πιστωτικές αποδείξεις*» (*bills of credit*) και εκτυπώθηκαν σε μονάδες μέτρησης των 5s., 10s., 20s., και £ 5.³⁵ Αυτές δεν ονομάζονταν χρήμα, επειδή καμία από τις αποικίες δεν είχε το νομικό δικαίωμα να κόψει (*coin*) ή να εκτυπώσει (*print*) χρήμα. Παρά ταύτα, οι πιστωτικές αποδείξεις θεσπίστηκαν ως «νόμιμο χρήμα» και αποδεκτές για πληρωμές όλων των χρεών, συμπεριλαμβανομένων των φόρων και των συναλλαγματικών.

³⁴ Η πρώτη μορφή χαρτονομίσματος ως μέσον συναλλαγών, εμφανίστηκε στην Κίνα στη διάρκεια της δυναστείας Han τον 2^ο αιώνα π.Χ., όμως δεν ήταν από χαρτί, αλλά από δέρμα. Ωστόσο, υπάρχουν αναφορές, τόσο νωρίς όσο κατά τη διάρκεια της δυναστείας Tang (618-907) μ.Χ. ότι χρησιμοποιήθηκε χαρτονόμισμα, όχι από χαρτί, αλλά από ύφασμα, ενώ το εκτυπωμένο χαρτί στη δύση είναι φαινόμενο του 15^{ου} αιώνα μ.Χ. Στην αρχαιότητα υπήρχε ο πάπυρος, εντούτοις δεν χρησιμοποιήθηκε ως χρήμα, ίσως λόγω της μη ανθεκτικότητας του. Εικάζεται, ότι ο Tsai Lun τον 1^ο ή το 2^ο αιώνα μ.Χ έφτιαξε το πρώτο χαρτονόμισμα από φλούδα μουριάς (Weatherford, *The History of Money*, p.126), αλλά παραδείγματα δεν έχουν βρεθεί. Φαίνεται ότι η τεχνολογία παραγωγής χαρτιού στην ανατολή έχει αποκρυφτεί για περισσότερα από οκτακόσια χρόνια από το 1439, όταν ο Γουτεμβέργιος εφεύρε την εκτυπωτική πρέσα στη δύση. Μνημονεύεται από τον Μάρκο Πόλο στα ταξίδια του στην Κίνα τον 13^ο αιώνα, ότι το κράτος παρήγαγε χαρτονόμισμα και το χρησιμοποιούσε με σταμπαρισμένη τη σφραγίδα του αυτοκράτορα για πληρωμές και επέβαλε τη χρήση του σε όλη την επικράτεια. Εν πάση περιπτώσει, οι Κινέζοι έκαναν χρήση του χαρτονομίσματος είτε με ύφασμα από μετάξι είτε από φλούδα μουριάς ή με πραγματικό χαρτί, τουλάχιστον πεντακόσια χρόνια πριν από τους Ευρωπαίους.

³⁵ Alvin Rabushka, *Representation without Taxation*, Hoover Institution, Stanford University, December 1, 2003.

Παρόμοια ή ακόμη και την ίδια νομισματική επινόηση θα μπορούσε να εφαρμόσει η Ελλάδα, για να αποφύγει την οικονομική συντριβή που επακολούθησε: τη φτωχοποίηση των πολιτών, τη μαζική ανεργία, την πτώχευση των επιχειρήσεων και τη μετανάστευση των επιστημόνων. Οι πολιτικοί γνώριζαν τη δεινή κατάσταση της χώρας, αλλά από ότι διαφαίνεται, δεν είχαν το σθένος και την ηθική δύναμη να παλέψουν με αντίξοες συνθήκες και προκαταλήψεις. Γιατί δεν είχαν τη γνώση για να στηριχτούν και με αποφασιστικότητα να ενεργήσουν για το συμφέρον της Ελλάδος. Δεν είχαν όμως και τη θέληση να κατανοήσουν το νομισματικό πρόβλημα ότι η χώρα υπήρξε θύμα μιας παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008. Αυτή συμπαρέσυρε το υπερδανεισμένο εγχώριο τραπεζικό σύστημα, αρχικώς σε κατάρρευση, και εν συνεχεία σε πλήρη κατακρήμνιση με τα ολέθρια μέτρα λιτότητας που εφαρμόστηκαν από τους «αλληλέγγυους» εταίρους μας.

Η δημοσιονομική κραipaλή που δημοσιοποιήθηκε διεθνώς, ως το καίριο πρόβλημα της χώρας, μπορούσε να επιλυθεί (65 δις € περίπου). Απλώς ήταν ο μανδύας ενός τεράστιου προβλήματος, του τραπεζικού (240 δις € περίπου), το οποίο δεν αντιμετωπιζόταν λόγω του συστημικού κινδύνου του Ευρωσυστήματος, που απαρτίζεται από τις εθνικές τράπεζες της ζώνης του ευρώ. Και αυτό το αναγνώρισε η ίδια η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ)³⁶ αναφέροντας ότι στις αρχές Μαΐου του 2010 το ευρωπαϊκό νομισματικό σύστημα ήταν στο όριο της κατάρρευσης. Η οικονομία της Ελλάδος είναι πολύ μικρή για να αντιμετωπίσει αυτό το κολοσσιαίο πρόβλημα (ΑΕΠ: 175 δις € το 2015), πόσο μάλλον οι πολίτες της, όταν αυτούσια 240 δις € πέρασαν στον προϋπολογισμό του κράτους του 2012. Έτσι, επίσημα «βαπτίσθηκαν» δημόσιο χρέος και κοινωνικοποιήθηκαν οι ζημιές των «ελληνικών» τραπεζών - που κάθε άλλο παρά ελληνική είναι η μετοχική τους βάση - για να τις αποπληρώνουν, που είναι μάλλον απίθανο να συμβεί, με φόρους και έκτατες εισφορές οι εν ζωή Έλληνες και οι απόγονοί τους, που δεν ευθύνονται για αυτή τη θλιβερή ιστορία.

Τα οικονομικά προβλήματα είναι κυκλικά και επαναλαμβανόμενα, διότι η ανθρώπινη φύση δεν αλλάζει. Βέβαια, το πρόβλημα είναι πιο σύνθετο στην περίπτωση της Ελλάδος από ότι της Μασαχουσέτης του 1690, λόγω της Ευρωζώνης και της σύγχυσης του θεσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης με το θεσμό της Ευρωζώνης στο μυαλό του απλού πολίτη. Εξ ου και το πολιτικό πρόσταγμα της πλειοψηφίας των Ελλήνων ψηφοφόρων να παραμένει η χώρα «πάση θυσία στο ευρώ», έστω και χρεοκοπημένη. Δυστυχώς, δεν έχει γίνει ακόμη αντιληπτό, παρότι έχουμε ήδη χορέψει το χορό του Ζαλόγγου και αρκετοί έχουν βρεθεί στο κενό, ότι από την έναρξη της νέας χιλιετιδας έχουν γίνει κοσμοϊστορικές αλλαγές στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Ειδικά, για τη χώρα μας, η οποία εντάχθηκε «άωρα» στη ζώνη του ευρώ έχει χάσει μέρος της εθνικής της κυριαρχίας με την εκχώρηση του προνομίου της έκδοσης του εθνικού νομίσματος στην ΕΚΤ. Έκτοτε, η ανεξαρτησία της χάραξης νομισματικής πολιτικής απωλέσθη και το νόμισμα, το ευρώ, το δανείζεται με διπλό τόκο, ο πρώτος πάει στην ΕΚΤ και ο δεύτερος στις ιδιωτικές τράπεζες, αντί να το δημιουργεί!

Επιπρόσθετα, η Τράπεζα της Ελλάδος, μια ιδιωτική ανώνυμη εταιρία που η συντριπτική πλειοψηφία των μετόχων (92%) παραμένει άγνωστη στον ελληνικό λαό, μετά την ένταξη της χώρας στη ζώνη του ευρώ, δεν δανείζει χρήματα στο ελληνικό δημόσιο, ούτε δίνει προκαταβολές ακόμη και

³⁶ Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Μηνιαίο Δελτίο (Monthly Bulletin), Ιούνιος 2010.

σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης, αλλά είναι η Τράπεζα της Ελλάδος! Από την άλλη, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα που έχει το μονοπώλιο έκδοσης του ευρώ, δεν επιτρέπεται να δανείζει στα κράτη- μέλη της Ευρωζώνης, παρά μόνο στις τράπεζες. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται το τέλειο «κεφαλοκλειδωμά» της χορήγησης του χρήματος, της λεγόμενης *ρευστότητας*, για τις ανάγκες της κυβέρνησης που είναι ήδη αποκλεισμένη από τις διεθνείς αγορές χρήματος. Έτσι, επιστρέφουμε στο αποικιοκρατικό σύστημα της Αγγλίας, που ώθησε τους νομοθέτες της Μασαχουσέτης στην επινόηση των πιστωτικών αποδείξεων για την επίλυση της έλλειψης χρήματος. Πλην όμως, παρά το πέρασμα τριών αιώνων από τη ριζοσπαστική λύση της αποικίας της Μασαχουσέτης, οι πολιτικοί μας, αντί να την ενστερνιστούν, ατυχώς έχουν βαλτώσει στον «ευρωπαϊκό προσανατολισμό».

Το ριζοσπαστικό εγχείρημα της έκδοσης «πιστωτικών αποδείξεων» εξ αρχής είχε επιτυχία και αμέσως άρχισαν να κυκλοφορούν σαν χρήμα, δίνοντας ένα τέλος στην οικονομική κρίση της αποικίας. Οι πιστωτικές αποδείξεις δεν επέστρεφαν πίσω στην Αγγλία, όπως τα νομίσματα από χρυσό και άργυρο, αλλά παρέμεναν σε κυκλοφορία διευκολύνοντας τις συναλλαγές και το εμπόριο. Αυτές συνιστούσαν «υποσχέσεις πίστωσης», αντί των «υποσχέσεων πληρωμής» και δεν είχαν στήριξη κανένα φυσικό αντικείμενο, όπως ο χρυσός και άργυρος. Το μόνο *κάλυμμα* ήταν η δημόσια πίστη της αποικίας της Μασαχουσέτης. Είναι άξιον ενδιαφέροντος, ότι οι νομοθέτες με το ψήφισμα της έκδοσης των πιστωτικών αποδείξεων δεν παραβίαζαν τη νομοθεσία του Στέμματος. Απλώς την παρέκαμπταν με την επινόηση μιας *μορφής χαρτονομίσματος* που έγινε αποδεκτή από το κοινό, διότι την έκαναν άμεσα απαραίτητη για πληρωμές φόρων. Ούτως, έγινε χρήση της αρχής «οι φόροι οδηγούν στην αποδοχή του χρήματος», δημιουργώντας ζήτηση για τις πιστωτικές αποδείξεις.

Αξίζει να επισημανθεί ότι η Μασαχουσέτη εξέδωσε «πιστωτικές αποδείξεις», αντί ενός χρεωστικού εργαλείου- μια υπόσχεση πληρωμής. Αυτές συνιστούσαν στην ουσία μια υπόσχεση *είσπραξης* η οποία είναι μια ανώτερη μορφή χρήματος, γιατί δεν έχει ως κάλυμμα χρεόγραφο (ομολογίες) ούτε αποθεματικά χρυσού και αργύρου, παρά μόνον την πλήρη πίστη της αποικίας της Μασαχουσέτης. Ως παράδειγμα, οι πιστωτικές αποδείξεις της Μασαχουσέτης έγραφαν: « αυτό το συμφωνικό των ...5s., 10s., 20s., ή £ 5... θα έχει αξία ισοδύναμη του νομίσματος και ως συνέπεια θα γίνει αποδεκτό από τον ταμία του θησαυροφυλακίου για όλες τις δημόσιες πληρωμές...»³⁷

Με άλλα λόγια, οι πιστωτικές αποδείξεις ήταν μια μορφή χρηματοδότησης των δαπανών της αποικίας για την αποφυγή της επιβολής νέας φορολογίας. Στην αποφασιστικότητα που επέδειξαν οι νομοθέτες της Μασαχουσέτης οφείλεται η ανακάλυψη ότι η έκδοση του χαρτονομίσματος προσφέρει ένα εναλλακτικό μέσον χρηματοδότησης των αποικιών, χωρίς την προσφυγή σε φορολόγηση. Η ανακάλυψη του νέου χρήματος, δεν προήγαγε την πολιτική της άνευ ελέγχου έκδοσης πιστωτικών αποδείξεων η οποία συνδράμει στην αύξηση του πληθωρισμού, που συνιστά έναν έμμεσο φόρο για αποταμιευτές και αποδέκτες σταθερών απολαβών. Ειδικότερα, βοήθησε στην κατανόηση ότι με την έκδοση χαρτονομίσματος, οι κυβερνήσεις των αποικιών μπορούν να δημιουργήσουν μια σταθερή ροή εισοδήματος από μελλοντικούς φόρους ή από τόκους, όπως θα δούμε στη συνέχεια, όταν οι ίδιες οι Συνελεύσεις των επαρχιακών αποικιών αποφάσισαν να λειτουργήσουν ως οιονεί (quasi) τράπεζες.

³⁷ Stephen Zarlenga, *The Lost Science of Money*, ό.π., σελ. 377.

Η έκδοση του νέου είδους χρήματος, των πιστωτικών αποδείξεων σε κυκλοφορία είναι, πράγματι, μια επαναστατική εφεύρεση, διότι επαναπροσδιορίζει τον ορισμό του χρήματος από *χρήμα-εμπόρευμα*, σε *πίστη* της κυβέρνησης, και συνεπώς της οικονομικής υπόστασης της αποικίας. Η αξία του νέου χρήματος από «χαρτί», δεν στηρίζονταν στην εμπορική αξία του χρυσού και αργύρου ή είχε κάλυμμα χρεόγραφα, μια υποχρέωση αποπληρωμής του κεφαλαίου συν τους τόκους αργότερα. Η στήριξη ήταν μόνο η *πίστη* –όπου βασίζεται το νομισματικό σύστημα ενός κράτους σήμερα – στην οντότητα όλης της χώρας. Ένα εύστοχο επιχείρημα, που παρατίθεται από την Ellen Brown,³⁸ δίνεται από τον Cotton Mather³⁹ και έχει ως εξής: «Είναι μια ομολογία ή μια συναλλαγματική των £1000 τίποτε διαφορετικό από ένα χαρτί; Και ακόμη περισσότερο, δεν αξίζει τόσο όσο ο άργυρος ή ο χρυσός, υπό την προϋπόθεση ότι η ασφάλεια της πληρωμής είναι επαρκής; Τώρα, ποιά είναι η ασφάλεια του χαρτονομίσματος λιγότερο από το την πίστη της χώρας ολόκληρης;»

Η επιτυχία της καινοτομίας του χαρτονομίσματος της Μασαχουσέτης οδήγησε στην απομίμηση από τις άλλες αποικίες. Ως ακολούθως, άρχισαν να εκδίδουν παρόμοιες πιστωτικές αποδείξεις οι οποίες κυκλοφορούσαν ελεύθερα στις αναμεταξύ τους συναλλαγές. Το αποικιακό χρήμα αμετάκλητα μεταμόρφωσε τη ζωή στις αποικίες, βελτιώνοντας το εμπόριο και τη βιομηχανία και βοηθώντας την κατασκευή αναγκαίων υποδομών. Οι άποικοι με προθυμία αποδέχθηκαν τις «αποδείξεις» ως μέσον συναλλαγών και αποπληρωμής χρεών και μάλιστα απαιτούσαν τη χρήση τους. Επιτέλους, είχε βρεθεί μια ουσιαστική λύση στη νομισματική «ξηρασία» των προηγούμενων χρόνων.

Το προτέρημα του αποικιακού χαρτονομίσματος ήταν ότι μπορούσε να αυξηθεί μαζί με την παραγωγικότητα, εφόσον γίνονταν χρηστή έκδοση- και δεν υπάρχει ακριβής επιστήμη για να επιτευχθεί αυτή - από τις Συνελεύσεις. Οι ίδιες πλέον πλήρωναν για τις δημόσιες υπηρεσίες με πιστωτικές αποδείξεις, που ήταν βασικώς πιστώσεις της κοινωνίας, υπό την έννοια ότι η κοινωνία εκπροσωπούμενη από τις Συνελεύσεις δημιουργούσε την προσφορά και τη ζήτηση ταυτόχρονα. Η οικονομία δραστηριοποιείτο, ο αγρότης μπορούσε να καλλιεργήσει, ο μηχανικός να φτιάξει δρόμους, και ο καθηγητής να διδάξει, γιατί τα χρήματα ήταν διαθέσιμα για την πληρωμή τους, κατ' ευθείαν από τις Συνελεύσεις. Οι αποδείξεις χρηματοδοτούσαν την παραγωγή των προϊόντων και υπηρεσιών και η έκδοσή τους ήταν ελεύθερη από βάρη χρεών, επιτρέποντας τον εν δυνάμει πλούτο να μετατραπεί σε αληθινό πλούτο. Η ευδωσή τους βασίζονταν σε δύο κυρίως αστάθμητους παράγοντες, τη ρύθμιση της κυκλοφορίας του χαρτονομίσματος⁴⁰ και την εργατικότητα και εγκράτεια των αποίκων.

³⁸ Ellen Brown, *The Web of Debt*, Third Millennium Press, 2007, p. 37.

³⁹ Ο Cotton Mather (1663-1728) ήταν πουριτανός κληρικός, ιστορικός, φυλλαδιογράφος, άνθρωπος των γραμμάτων με μεγάλο συγγραφικό έργο και επιρροή στην κοινωνική και πολιτική ζωή της Νέας Αγγλίας. Απεφοίτησε από το Κολλέγιο του Harvard σε ηλικία 16 ετών και ο πατέρας του, Increase, απένευσε τον τίτλο. Ο Increase Cotton, ήταν επίσης πουριτανός κληρικός, εκπρόσωπος της αποικίας της Μασαχουσέτης στην Αγγλία και πρόεδρος του Κολλεγίου Harvard (1685-1691).

⁴⁰ Η ρύθμιση της κυκλοφορίας των πιστωτικών αποδείξεων γίνονταν μέσω επιβολής μελλοντικών φόρων. Οι φόροι προορίζονταν για την εξαγορά των αποδείξεων και την απόσυρση από την κυκλοφορία στη διάρκεια ενός επακριβώς προσδιορισμένου χρόνου. Τα αποσυρθέντα χαρτονομίσματα (αποδείξεις) συνήθως καίγονταν και κάθε νέα έκδοση συνοδεύονταν με καινούργιους φόρους. Η αρχική έκδοση της Μασαχουσέτης των £ 7.000 συνοδεύτηκε με νέα έκδοση το 1691 και το μέγεθος περιορίστηκε στο ποσό των £ 40.000. Επιπλέον, ορίστηκε η αποδοχή των αποδείξεων για πληρωμές φόρων με πριμ 5% επί της ονομαστικής αξίας. Όμως, σύντομα το όριο των £ 40.000 καταργήθηκε. Οι εκδόσεις αυξήθηκαν σταδιακά και για 20 χρόνια οι αποδείξεις κυκλοφορούσαν στην ονομαστική τους αξία (at 'par') με τα αργυρά νομίσματα.

Το εύλογο ερώτημα που ανακύπτει είναι γιατί η σημερινή Ελλάδα με την καταποντισμένη οικονομία που υποφέρει από νομισματική ασφυξία δεν εφαρμόζει το επίτευγμα της Μασαχουσέτης; Μήπως, επειδή έχουν περάσει πλέον των τριών αιώνων από τη ριζοσπαστική λύση που οδήγησε την τότε αποικία στην ανάκαμψη και οικονομική πρόοδο, θεωρείται «πεπερασμένη» ή παλαιομοδίτικη; Ή μήπως, οι κυβερνήσεις μας δεν έχουν ακόμη κατανοήσει ότι η έλλειψη ρευστότητας οφείλεται στη θεσμική απαγόρευση έκδοσης εθνικού νομίσματος των κρατών- μελών της Ευρωζώνης; Εάν όντως είχαν κατανοήσει την αιτία, τότε δεν θα παραπλανούσαν έναν ολόκληρο λαό εδώ και έξι χρόνια- από την υπογραφή του Α' Μνημονίου της εθνικής υποτέλειας- με τα πολιτικά σλόγκαν « τα δύσκολα είναι πίσω μας», «έρχεται η ανάπτυξη» και «τον περάσαμε τον κάβο». Παρότι, το στραπατσarisμένο καράβι της δημοσιονομικής προσαρμογής, κοινώς σκυλοπνίχτης, έχει ήδη προσκρούσει στα βράχια και κινδυνεύει να βυθιστεί. Το 'success story' είχε μετατραπεί σε 'save our souls'(σώστε τις ψυχές μας).

Η απάντηση έχει αφετηρία το 2012, έτος της περίπλοκης αναδιάρθρωσης του ελληνικού δημόσιου χρέους με το «κούρεμα» των ομολόγων- του περιβόητου PSI- ονομασθέντος και ως « Η Μεγάλη 'Μπλόφα' της Σωτηρίας της Ελλάδος από τη Χρεοκοπία». Έκτοτε, έχουν δει το φώς της δημοσιότητας προτάσεις διεθνών αναλυτών, που συνιστούν ως λύση της νομισματικής στενότητας τη δημιουργία ενός δεύτερου χρήματος, το οποίο θα κυκλοφορεί μαζί με το ευρώ στην εγχώρια αγορά. Το νέο χρήμα το ονόμασαν «παράλληλο νόμισμα», αλλά δεν είναι ούτε νέο, ούτε και διαφορετικό από τις «πιστωτικές αποδείξεις» της Μασαχουσέτης του 1690. Καθότι, η εποχή της αποικιοκρατίας είναι άχαρη στην υπενθύμισή της και όταν τα πράγματα εξελίσσονται άσχημα αρχίζει κανείς να παίζει με τις λέξεις. Το ζήτημα του παράλληλου νομίσματος επανήλθε στην επικαιρότητα το 2015, μετά τις παλινωδίες της άπειρης κυβέρνησης και την αδυναμία εξεύρεσης πόρων για την εξυπηρέτηση δανείου του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Ωστόσο, η κυβέρνηση ενέδωσε, όπως οι προηγούμενες, με την υπογραφή ενός νέου Μνημονίου σύμφωνα με τις απαιτήσεις των δανειστών, που ενθυμίζουν τον Shylock,⁴¹ αφού ζητούν να πάρουν μια λίβρα σάρκας δίπλα στην καρδιά του ελληνικού λαού.

Οι δανειστές, αναζητώντας τη διασφάλιση της αποπληρωμής των δανειακών υποχρεώσεων της χώρας μας οι οποίες εκτείνονται μέχρι το 2059, για να μην προσφύγει εκ νέου η Ελλάδα σε δανεισμό, με προτροπή της Γερμανίας έγινε η εισήγηση του «παράλληλου νομίσματος». Αμέσως εμφανίστηκαν οι αντιδράσεις από τη μια πλευρά του πολιτικού φάσματος στην άλλη. Η μεν δεξιά πλευρά για τις καταστροφικές συνέπειες στον πλούτο της ελίτ και η αριστερή πλευρά για καλπασμό της μαύρης αγοράς και της παγίδας φτώχειας. Λογικώς, δεν είναι δυνατόν να ισχύουν και τα δύο ενδεχόμενα. Είναι εμφανές ότι υπάρχει μεγάλη σύγχυση. Βεβαίως, η επιστροφή στο εθνικό νόμισμα συνοδευόμενη με τη διαγραφή ενός μεγάλου μέρους του χρέους αποτελεί τη βέλτιστη λύση για την οικονομική ανασυγκρότηση και ανάπτυξη της χώρας. Το Ευρώ, εξ αρχής υπήρξε μια ολέθρια πολιτική πράξη και συνιστά σήμερα, όντως, μια θηλιά στο λαιμό της Ελληνικής κοινωνίας.⁴²

⁴¹ Είναι ο πρωταγωνιστής, Βενετός εβραίος τοκογλύφος, του έργου «Ο Έμπορος της Βενετίας» του Γουλιέλμου Σαίξπηρ. Ο Shylock δάνεισε χρήματα στον χριστιανό Αντώνιο και ζήτησε ως εγγύηση (collateral) μία λίβρα σάρκας δίπλα στην καρδιά του Αντωνίου. Ο Αντώνιος χρεοκοπεί και αθετεί στο δάνειο του, όπως η Ελλάδα της σήμερα. Ο Shylock του ζητά να τηρήσει τη συμφωνία και να του δώσει τη λίβρα σάρκας δίπλα από την καρδιά του.

⁴² Σπύρος Λαβδιώτης, ΕΥΡΩ η Θηλιά στο Λαιμό της Ελληνικής Κοινωνίας, Έσοπτρον, Σειρά Nexus, Αθήνα 2012.

Η βέλτιστη λύση, της μετάβασης στο εθνικό νόμισμα με το ισχύον πολιτικό περιβάλλον, τις νομικές δεσμεύσεις και τις ανασφάλειες ενός λαού που βρίσκεται σε ταραχή, οι προσδοκίες εκπλήρωσης έχουν εξασθενήσει. Η επίτευξη του σκοπού απαιτεί τόλμη, πίστη και τη συνδρομή του λαού, που στην κυριολεξία έχει σφυροκοπηθεί από τα μέτρα λιτότητας και τη φορολογία. Ως συνέπεια της βαθιάς και διαρκούς ύφεσης- ένα φαινόμενο πρωτόγνωρο στη σύγχρονη ιστορία των δυτικών οικονομιών- η οποία οδήγησε σε μαζική ανεργία και στην κατάρρευση του βιοτικού επιπέδου, είναι φυσικό ο λαός να έχει χάσει τα αντανάκλαστικά του και δεν αντιδρά αποτελεσματικά. Η αίσθηση του φόβου επικρατεί στον πολίτη, που τον παραλύει και τον καθιστά αιχμάλωτο της μοίρας του και όχι της σκέψης του. Υπό αυτές της συνθήκες, σε συνδυασμό με τη δυσοίωση προοπτική της πολιτικής μεταστροφής υπέρ του εθνικού νομίσματος, είναι συνετό να θεωρηθεί ως λύση το *παράλληλο νόμισμα*, γιατί εάν συνεχιστεί η νομισματική ασφυξία η χώρα θα οδηγήσει σε πλήρη μαρασμό.

Η αποικία της Μασαχουσέτης επέτυχε θριαμβευτικά να σπάσει τον κλοιό της νομισματικής ασφυξίας που είχε επιβληθεί από τη μητέρα Αγγλία, με το ριζοσπαστικό εγχείρημα της έκδοσης πιστωτικών αποδείξεων. Το νέο νόμισμα από «χαρτί» ήταν ένα δεύτερο νόμισμα σε κυκλοφορία *pari passu* (επί ίσοις όροις) με το επίσημο νόμισμα της αποικίας, που εκείνη την περίοδο ήταν η ασημένια στερλίνα. Οι πιστωτικές αποδείξεις (το χαρτονόμισμα) ήταν ένα γραμμάτιο πιστωτικό και όχι χρεωστικό, δηλαδή γραμμάτιο είσπραξης το οποίο ήταν μετατρέψιμο σε στερλίνες και στις υποδιαιρέσεις της. Το επίσημο νόμισμα ήταν πάντοτε το Αγγλικό νόμισμα μέχρι την Επανάσταση της Ανεξαρτησίας, που έγινε 85 χρόνια αργότερα. Μάλιστα, στα πρώτα 20 χρόνια⁴³ συναλλάσσονταν με την Αγγλική λίρα στην ονομαστική τους αξία. Η επιτυχία θεμελιώθηκε στην αποφασιστικότητα των μελών του νομοθετικού οργάνου (General Court) ότι η αύξηση της φορολογίας είναι απορριπτέα ασυζητητί και στην αντίληψη ότι η έκδοση χαρτονομίσματος αποτελεί το αντίδοτο της φορολογίας. Εν συνεχεία, θέσπισαν την *κατάλληλη* νομοθεσία για να γίνει απαραίτητη η αποδοχή από το κοινό.

Η λέξη *κατάλληλη* χρησιμοποιείται, διότι η νομοθεσία επέφερε στην πράξη εξαιρετικά αποτελέσματα. Αυτή θεμελιώθηκε στην αρχή «η φορολογία οδηγεί στην αποδοχή του νομίσματος» ως μέσον των οικονομικών και εμπορικών συναλλαγών. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην αρχή, λόγω της αβεβαιότητας του εγχειρήματος, το χαρτονόμισμα εκδόθηκε με πριμ 5% πάνω από την ονομαστική αξία για όλα τα χρήματα που οφείλονταν στη Μασαχουσέτη καθώς και για πληρωμές φόρων. Οι νομοθέτες όμως προχώρησαν ένα βήμα πιο πέρα, -εκτός του ότι τα χαρτονομίσματα ήταν πληρωτέα, όπως και σήμερα, στον κομιστή- θέσπισαν νόμο μέσου του οποίου απαγορεύτηκε η πληρωμή των ιδιωτικών χρεών σε χρυσά και αργυρά νομίσματα. Τώρα, το γιατί το «παράλληλο νόμισμα» που θα εκδοθεί από την Ελλάδα είναι αβέβαιο εάν τύχει γενικής αποδοχής, και οι προτάσεις ποικίλουν⁴⁴-τριάντα τον αριθμό- των διεθνών αναλυτών και ορισμένες των τοπικών αναλυτών και θα υποτιμηθεί ευθύς αμέσως από την έκδοσή του κατά 50% με 60% είναι απορίας άξιον. Αυτό που είναι βέβαιο, η εγχώρια οικονομία θα αναζωογονηθεί, η ανεργία θα μειωθεί, και οι υποδομές θα μείνουν.

⁴³ John Kenneth Galbraith, Money, ό.π. σελ. 63

⁴⁴ Ludwig Schuster: Parallel Currencies for the Eurozone, 2015 www.veblen-intitute.org/.../schuster

Οι πιστωτικές αποδείξεις της Μασαχουσέτης προσφέρουν ένα μοντέλο αποικιακού χρήματος. Το άλλο μοντέλο έλαβε υπόσταση στην αποικία της Πενσυλβανίας,⁴⁵ όπου το χαρτονομίσμα σε κυκλοφορία δημιουργείτο μέσω δανεισμού, αντί να διοχετευθεί σε κυκλοφορία μέσω δημοσίων δαπανών απ' ευθείας από την κυβέρνηση της αποικίας. Ο ιδρυτής και ιδιοκτήτης της αποικίας, William Penn, υπήρξε προεξέχον μέλος των Κουακέρων στην Αγγλία, μία μικρή θρησκευτική αίρεση, η οποία δεν πίστευε σε εγκόσμους τίτλους, όπως το Βασιλικό Στέμμα και ηρνεύτο να δώσει όρκο πίστης στο βασιλιά της Αγγλίας. Την εποχή εκείνη μια τέτοιου είδους πράξη ανυπακοής ερμηνεύονταν ως απιστία, ακόμη και ως προδοσία. Επίσης, οι Κουακέροι δεν αποδέχονταν την πληρωμή φόρων υπέρ της Εκκλησίας της Αγγλίας. Ως εκ τούτου, αποκλεισμένοι σχεδόν από όλα τα επαγγέλματα, εξ ανάγκης επιδόθηκαν στην ασχολία με τις τραπεζικές εργασίες δανειοδότησης, οι οποίες λόγω της υποανάπτυκτης μορφής τους τον 17^ο αιώνα, δεν εφίστατο νομοθεσία απαγόρευσης. Εν τέλει, κατόρθωσαν να κυριαρχήσουν στην Αγγλία, με την ίδρυση της Lloyds και της Barclays.⁴⁶

Όμως, η αποικία της Πενσυλβανίας τα πρώτα χρόνια ως το 1722, είχε υποβιβαστεί σε μια μορφή νομισματικής σκλαβιάς από την τοκογλυφία.⁴⁷ «Οι καταστηματάρχες δεν είχαν χρήματα να πάνε στην αγορά και η σοδειά των αγροτών είχε πέσει στην πιο χαμηλή τιμή, έτσι ώστε, όλα τα ευρωπαϊκά προϊόντα εισάγονταν. Επιπρόσθετα, το ψωμί και το αλεύρι ή τα γεωργικά προϊόντα αγοράζονταν στη χοντρική από μια κλίκα τεσσάρων ή πέντε πλουσίων ανθρώπων, οι οποίοι τα διέθεταν στη λιανική σε ό,τι τιμή αυτοί επιθυμούσαν, εκμεταλλευόμενοι τις ανάγκες του κόσμου και τις οικονομικές συνθήκες». Έτσι, μια ομάδα εμπόρων έκανε αίτηση στη Γενική Συνέλευση, για να τους ανακουφίσει από τη μεγάλη ζημιά που είχαν υποστεί και την εμφανή φθορά της επαρχίας.

Η αίτηση εμπεριείχε την πρόταση θεσμοθέτησης του χαρτονομίσματος ως μέσο για την διευκόλυνση των συναλλαγών. Η Συνέλευση την αποδέχθηκε και ιδρύθηκε το 1723 ένα γραφείο στη Φιλαδέλφεια - την μετέπειτα πρώτη πρωτεύουσα των Ηνωμένων Πολιτειών και η πόλη που έλαβε χώρα η Συνταγματική Συνέλευση του 1787. Συγκεκριμένα, η Συνέλευση της Φιλαδέλφειας πρόκρινε ένα quasi-τραπεζικό μοντέλο που συνιστούσε μια θεραπεία της στενότητας του χρήματος για την αποικία. Η μορφή του γραφείου ήταν απλή, απαρτιζόταν από τη σύσταση μιας υπηρεσίας χορήγησης δανείων την οποία στελέχωναν τέσσερα άτομα που ήταν οι θεματοφύλακες (trustees). Η έκδοση του χαρτονομίσματος γίνονταν ταυτόχρονα με τη χορήγηση δανείων και οι εισπρακτέοι τόκοι αποτελούσαν τα έσοδα. Τα καθαρά έσοδα, μετά την αφαίρεση των λειτουργικών δαπανών, μεταβιβάζονταν στην επαρχιακή κυβέρνηση για να χρησιμοποιηθούν στη θέση των φόρων.

⁴⁵ Η αποικία της Πενσυλβανίας ιδρύθηκε με Βασιλικό Διάταγμα (1681) που χορηγήθηκε στον William Penn από το βασιλιά της Αγγλίας Charles II. Ο καταστατικός χάρτης όριζε την ίδρυση ιδιοκτησιακής αποικίας στη βόρειο Αμερική και παραχωρούσε όλα τα δικαιώματα της ιδιοκτησίας και εκμετάλλευσης μιας περιοχής 45.000 μιλίων² στην οικογένεια Penn, που ονομάστηκε Πενσυλβανία. Το 1682 ο Penn, φημισμένος Κουακέρος (Quaker) μετανάστεψε στην Αμερική με άλλους αποίκους και εγκαθίδρυσε την αποικία με το όνομα Πενσυλβανία, κατόπιν απαιτήσεως του βασιλιά Κάρολου II, εις μνήμην του πατέρα του ο οποίος του είχε δανείσει £ 16.000 και τα χρωστούσε ακόμη. <http://www.landofthebrave.info/william-penn.htm> Ο Κάρολος II, ήταν διαβόητος για τη σπατάλη, την ασωτία με τις πολυπληθείς ερωμένες- ως ανταμοιβή χορηγούσε και συντάξεις- και αθετήσεις δανείων προς τους αργυραμοιβούς και χρυσοχόους του Λονδίνου, ώσπου, κατάλυσε το Αγγλικό Κοινοβούλιο το 1681 για να μην πληρωθούν ποτέ.

⁴⁶ Ellen Brown, *The Public Bank Solution*, Section II, Chapter 10, Third Millennium Press, Louisiana, 2013.

⁴⁷ Stephen Zarlenga, *The Lost Science of Money*, ό.π. σελ. 380.

Το πρωτοποριακό τραπεζικό μοντέλο χρηματοδότησης είναι γνωστό, ως το σύστημα του Βενιαμίν Φραγκλίνου (Benjamin Franklin).⁴⁸ Είχε ως θεμέλιο την έκδοση χαρτονομίσματος μέσω του οποίου προγραμματίζονταν τα δημόσια έργα, η βιομηχανοποίηση και η εν γένει υποδομή, απελευθερώνοντας τη νεοσύστατη δημοκρατία από την οικονομική σκλαβιά της Μεγάλης Βρετανίας. Ο Φραγκλίνος ήταν τόσο ενθουσιασμένος με το χαρτονόμισμα ως μέσο συναλλαγών, που το 1729 έγραψε και εκτύπωσε ένα δοκίμιο με τον τίτλο « Μία Μετριοπαθής Έρευνα της Φύσης και της Αναγκαιότητας του Χαρτονομίσματος»⁴⁹ η οποία κυκλοφόρησε σε όλες τις αποικίες. Το κείμενο γράφτηκε μετά την παρατήρηση των ευεργετικών αποτελεσμάτων, που επέφερε η έκδοσή του στη δραστηριοποίηση της οικονομίας της Πενσυλβανίας. Ήταν τότε που εκστόμισε την παροιμιώδη φράση « η εμπειρία υπερیشχει από όλη τη λογική στον κόσμο, αυτή όλους μας έχει πείσει πλήρως, ότι το χαρτονόμισμα υπήρξε και είναι τώρα ένα από τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα της χώρας».

Η ασφάλεια του χαρτονομίσματος, το collateral, η περιβόητη *εγγύηση* που έχει απηυδήσει ο καταβεβλημένος έλληνας με δέος να την ακούει τα τελευταία χρόνια, δεν ήταν τίποτε περισσότερο από τους μελλοντικούς φόρους. Βεβαίως, στο σημερινό τραπεζικό σύστημα της ύπαρξης του χρήματος από το χρέος, η εγγύηση είναι ένα προϋπάρχον χρέος. Δηλαδή, το ισχύον σύστημα βασίζεται σε μια θάλασσα χρέους για να λειτουργήσει, ενώ σε μια παλαιότερη εποχή τα πράγματα ήταν όχι μόνο πιο απλά, αλλά και η κοινωνία ευημερούσε και δεν δεινοπαθούσε. Η κυβέρνηση της αποικίας δεν απαιτείτο να έχει αποθέματα χρυσού ή αργύρου, ή χρέος στις τράπεζες για να εκδώσει το νόμισμά της. Η έκδοση από τη Συνέλευση διαθέσιμου χρήματος σήμερα, μεταμορφώνονταν σε ευημερία στο μέλλον. Στην εποχή μας, όμως, η έκδοση δεν γίνεται από τις ίδιες τις εκλεγόμενες κυβερνήσεις, αλλά από τις ιδιωτικές τράπεζες. Το διαθέσιμο χρήμα σήμερα είναι δάνειο, και μεταμορφώνεται σε μεγαλύτερο χρέος στο μέλλον, λόγω της αποπληρωμής του παλαιού χρέους και του ανατοκισμού του νέου.

Στην Αμερική, τη γη της ευκαιρίας, ανέφερε ο Βενιαμίν Φραγκλίνος, το διαθέσιμο χρήμα θα επιτρέψει ακόμη και τους φτωχούς να μπορέσουν να προωθηθούν. Οι επιχειρήσεις με ανεπαρκή χρηματικά διαθέσιμα θα ενθαρρυνθούν να δανειστούν για τις εμπορικές τους δοσοληψίες, όταν το επιτόκιο δανεισμού είναι προσιτό. Εν συνεχεία, ο Φραγκλίνος, ρίχνει τον κεραυνό εν αιθρία « τα πλούτη μιας χώρας πρέπει να αποτιμούνται από την ποσότητα της εργασίας οι κάτοικοί της είναι σε θέση να αγοράσουν και όχι από την ποσότητα του χρυσού και αργύρου που κατέχουν». Τη θεώρηση αυτή, οι Συνελεύσεις την έκαναν πράξη, μέσω των επαρχιακών γραφείων δανειοδότησης. Έτσι, αυξάνονταν η προσφορά του χρήματος και της παραγωγής συγχρόνως, χωρίς την ανάγκη χρυσού και αργύρου. Τα δάνεια είχαν ως εγγύηση εμπράγματα περιουσία, προσφέρονταν με χαμηλό επιτόκιο, το δανεισθέν χρήμα επέστρεφε στο ταμείο ως αποπληρωμή και οι τόκοι πήγαιναν στις Συνελεύσεις.

⁴⁸ Ο Benjamin Franklin (1706-1790) γεννήθηκε στη Βοστώνη, χωρίς τυπικές σπουδές, αναδείχθηκε σε μία από τις μεγαλύτερες προσωπικότητες του αγώνα της Ανεξαρτησίας και αναγνωρίστηκε ως ένα από τα ιδρυτικά πρόσωπα (fathers) των Ηνωμένων Πολιτειών. Η υψηλής στάθμης νοημοσύνη και παρατηρητικότητα, τον ανέδειξαν σε κορυφαίο επιστήμονα, εκτυπωτή, εφευρέτη, συγγραφέα και σημαίνοντα πολιτικό. Εργάστηκε ακούραστα για την ενότητα των αποικιών, πρώτα ως συγγραφέας - ένθερμος οπαδός της έκδοσης χαρτονομίσματος- εν συνεχεία ως εκπρόσωπος των αποικιών στο Λονδίνο και αργότερα ως πρώτος πρέσβης των Ηνωμένων Πολιτειών στο Παρίσι.

⁴⁹ “ A Modest Enquiry into the Nature and the Necessity of a Paper- Currency” by Benjamin Franklin, April 3, 1729. <http://people.virginia.edu/~ms3uf/brock/>

Ο Abraham Lincoln επανέφερε το αποικιακό σύστημα έκδοσης χρήματος κατευθείαν από την κυβέρνηση με τα φημισμένα Greenbacks στη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου (1861-1865), αλλά δολοφονήθηκε και οι διεθνείς τραπεζίτες επανέκτησαν τον έλεγχο της μηχανής παραγωγής χρήματος. Το πάθος των τραπεζιτών, δεν ήταν η θρησκεία, ούτε η φυλή, ούτε η εθνικότητα, αλλά ο έλεγχος της προσφοράς του χρήματος και μαζί η εξάρτηση του Κοινοβουλίου και της Δημοκρατίας των κρατών-εθνών. Ο σκοπός επετεύχθη με το δόλιο τέχνασμα της εμφάνισης προς το κοινό, ότι η διαδικασία παραγωγής του χρήματος είναι ευθύνη της κυβέρνησης του κράτους. Ως αποτέλεσμα, οι τραπεζίτες σήμερα, δεν ελέγχουν μόνο την προσφορά του χρήματος, αλλά και το δημιουργούν, από το τίποτε, ενώ οι κυβερνήσεις παντού είναι πνιγμένες στα χρέη. Η άγρια φάρσα είναι ότι οι κυβερνήσεις είναι χρεωμένες στις ιδιωτικές τράπεζες, για χρήμα που έχει δημιουργηθεί με εγγραφές στην οθόνη ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή, χρήμα, που θα μπορούσαν οι ίδιες να παράγουν.

Η αντιπαράθεση πάνω στο φλέγον χρηματοοικονομικό θέμα της δημιουργίας του χρήματος σε κυκλοφορία έχει διαρκέσει πλέον των δύο αιώνων. Το πρόβλημα με το ισχύον τραπεζικό σύστημα είναι θεμελιώδες: ποιός χορηγεί το χρήμα υπό μορφή πίστωσης στο κράτος. Από τη στιγμή που η προσφορά του χρήματος δημιουργείται από χρέος και το οποίο οφείλεται να επιστραφεί πίσω στις ιδιωτικές τράπεζες που οι ίδιες το έχουν δημιουργήσει από αέρα κοπανιστό, ex-nihilo, και απαιτούν να πληρωθεί και ο τόκος πάνω στον αέρα τον κοπανιστό, τότε έχουμε ένα μεγάλο πρόβλημα.

Δεν είναι μόνο θέμα λογικής, που οδηγεί σε παραλογισμό, αλλά και ουσιώδους πρακτικής σημασίας στην οικονομική διαδικασία. Δοθέντος ότι η προσφορά του χρήματος καθορίζεται από την αύξηση ή τη μείωση της τραπεζικής πίστωσης, η αύξηση μέσω μιας ευχερούς πιστωτικής πολιτικής οδηγεί σε ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας, αύξηση της απασχόλησης και του εισοδήματος και συγχρόνως αυξανόμενα κέρδη που κατευθύνονται στα θυλάκια των τραπεζιτών. Όμως, οι καταναλωτές, επιχειρήσεις και οι κυβερνήσεις βυθίζονται λόγου του τόκου περισσότερο στο χρέος που είναι αδύνατον να αποπληρωθεί. Από την άλλη, η μείωση της προσφοράς του χρήματος οδηγεί σε οικονομική δυσπραγία με επακόλουθο, την αύξηση της ανεργίας, τη μείωση των εισοδημάτων, και την αύξηση των εταιρικών χρεοκοπιών. Και όταν οι ίδιες οι τράπεζες χρεοκοπούν, οι στρόφιγγες δανεισμού κλείνουν, η ροή χρηματοδότησης στερεύει, οι τεράστιες ζημιές τους μεταβιβάζονται στους προϋπολογισμούς των κρατών και, αυτά με τη σειρά τους στις πλάτες των φορολογουμένων. Είναι λοιπόν φανερό, ότι η ευημερία του κράτους και των πολιτών του είναι δέσμια στις διαθέσεις των ιδιωτικών τραπεζών οι οποίες καθορίζουν την ύπαρξη και ροή του χρήματος στην οικονομία.

Παρά ταύτα, το νομισματικό μοντέλο της Τράπεζας της Αγγλίας συνέχισε την κυριαρχία του και στην εποχή μας. Ως απόρροια, το ζωτικό προνόμιο της δημιουργίας του χρήματος έχει εκχωρηθεί από τις δημοκρατικώς εκλεγόμενες κυβερνήσεις αποκλειστικά στις τράπεζες. Οι ιδιωτικοί αυτοί οργανισμοί με νομική μορφή ανωνύμων εταιριών, έχουν ως προεξέχοντα σκοπό τη μεγιστοποίηση του κέρδους προς το συμφέρον των διοικητικών στελεχών και των μετόχων τους. Κατά συνέπεια, το ισχύον νομισματικό σύστημα ενθαρρύνει την υπέρμετρη προαγωγή του ατομικού συμφέροντος. Η φιλοχρηματία και η ενθάρρυνση του ατομικισμού είναι αποτέλεσμα των πολιτικών επιλογών που περιθάλπουν τον «Κοινωνικό Δαρβινισμό». Την ιδεολογία της επικράτησης του ισχυρότερου, που αποτελεί προέκταση του δόγματος της *laissez-faire*, και καλλιεργεί στο έπακρον την ανθρωπινή

πλεονεξία και το φόβο της οικονομικής έλλειψης. Έτσι, εμφανίστηκε το απίστευτο φαινόμενο του χρηματοπιστωτικού συστήματος: η πείνα, η ανεργία και η κατάθλιψη εν μέσω της αφθονίας.

Παραδόξως, σε πείσμα των δυσάρεστων συνεπειών που έχει επιφέρει στις κοινωνίες το ισχύον νομισματικό σύστημα, σήμερα το ζωτικό θέμα ποιός πρέπει να δημιουργεί την προσφορά του χρήματος στην οικονομία ενός κράτους σπανίως κάνει την εμφάνισή του. Καθότι, είναι η εστία ενός υψηλού βαθμού εκλεπτυσμένης μακροχρόνιας καμπάνιας με στόχο την παραπληροφόρηση και διαστρέβλωση των γεγονότων, που διαπερνά την ακαδημία, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τους εκδοτικούς οίκους. Οι ανακρίβειες, ο εμπαιγμός, το ψεύδος έντονης γραφής, η χάλκευση της πληροφόρησης και γενικής συσκότισης, όσον αφορά το χρήμα, βρίθουν. Ως επακόλουθο, σε αυτό το αλαμπές τοπίο οι πολίτες δεν συνειδητοποιούν ότι η έκδοση εθνικού νομίσματος απευθείας από την κυβέρνηση- ελεύθερο από χρέος- είναι πράγματι ένα σοβαρό θέμα για δημόσια συζήτηση

Ωστόσο, σε μια μακρινότερη εποχή, που έπεται της περιόδου της πραγματείας του παρόντος δοκιμίου, στη νεαρή δημοκρατία των Ηνωμένων Πολιτειών το θέμα ήταν καυτό και οι πολιτικοί πολύ ανήσυχoi για τον τρόπο λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος. Είναι χαρακτηριστικό ότι ορισμένοι από τους προέδρους με σθένος και προσήλωση πολέμησαν τις απατηλές πρακτικές των τραπεζών και επισήμαναν τους κινδύνους για τη Δημοκρατία. Μάλιστα, ο κύριος συντάκτης της Διακήρυξης της Ανεξαρτησίας (1776), Thomas Jefferson - 3^{ος} Πρόεδρος - είχε δηλώσει : « εάν ο Αμερικανικός λαός επιτρέψει ποτέ τις ιδιωτικές τράπεζες να ελέγξουν την έκδοση του νομίσματος, πρώτα μέσω πληθωρισμού και εν συνεχεία μέσω αποπληθωρισμού, οι τράπεζες και οι εταιρίες που θα αναπτυχθούν γύρω από αυτές θα αποστερήσουν το λαό από όλη την περιουσία του, έως ότου τα παιδιά του θα ξυπνήσουν άστεγα στην ήπειρο που οι πατέρες τους έχουν κατοικήσει.»⁵⁰

Σε αυτό το σημείο φθάσαμε στο τέλος του χρονικού της δοκιμασίας των αποίκων της βορείου Αμερικής από έλλειψη χρήματος και των πρωτοποριακών νομισματικών λύσεων που επινόησαν, σε μια προσπάθεια να απελευθερωθούν από τη μαστίγα του νομισματικού συστήματος που εφήρμοζε ιμπεριαλιστικά η Μεγάλη Βρετανία. Σε μία περίεργη χρονολογική συγκυρία, το νομισματικό σύστημα της Ευρωζώνης έκανε το ντεμπούτο του με την έναρξη της νέας χιλιετηρίδας, εφαρμόζοντας ένα παραπλήσιο σύστημα μετά από 300 χρόνια από την ίδρυση της ιδιωτικής Τράπεζας της Αγγλίας. Με το περίβλημα του *εκσυγχρονισμού* ο νεοσύστατος οργανισμός, με επί κεφαλής την υπεροπτική ΕΚΤ, και λάβαρο τον νεοφιλελευθερισμό, κατάστρεψε οικονομικά και ψυχολογικά την Ελλάδα.

Πέραν τούτου, έχει καταστρατηγήσει τη φιλοσοφική σκέψη του Αριστοτέλη. Η ανεξίτηλη ρήση του φιλοσόφου της καθολικής γνώσης ήταν «το νόμισμα δεν γεννάει απογόνους». Το νόμισμα μας δίδαξε ο φιλόσοφος ονομάζεται ακριβώς έτσι, επειδή δεν είναι δημιουργία της φύσης αλλά του νόμου και σε μας έγκειται να τον αλλάξουμε ή να τον αχρηστεύσουμε.⁵¹ Επινοήθηκε για χάρη των συναλλαγών για την απόκτηση αναγκαίων αγαθών που κάνουν τη ζωή ευχάριστη - του «αληθινού πλούτου»- και χρησίμων για την *αυτάρκεια* της κοινωνίας της πόλης.⁵² Η πολιτική κοινωνία διαφέρει

⁵⁰ Ellen Brown, *The Web of Debt*, ό.π. σελ. 76

⁵¹ Αριστοτέλης, Άπαντα Τόμος 8, Ηθικά Νικομάχεια 2, Βιβλίο Ε' 1133a 20-30, Κάκτος, Αθήνα, 1993

⁵² Αριστοτέλης, Άπαντα, Τόμος Ι, Πολιτικά Α' Βιβλίο Α' 1256b 25-35, Κάκτος, Αθήνα, 1993.

από τις κοινωνίες των άλλων ζώων, γιατί οι άνθρωποι έχουν το χάρισμα του λόγου για να εκφράσουν το συμφέρον και το βλαβερό, το δίκαιο και το άδικο, ενώ όλα τα άλλα ζώα εκδηλώνουν μόνο με άναρχες κραυγές, το ευχάριστο και το δυσάρεστο.⁵³ Οι πολιτικές κοινωνίες, απεναντίας, υπογραμμίζει ο Αριστοτέλης, αντιλαμβάνονται τις έννοιες του δικαίου, του αγαθού και του ωφέλιμου.

Υπάρχει όμως και ένα άλλο είδος τέχνης για την απόκτηση πλούτου, που ο Αριστοτέλης θεωρεί ότι είναι *παρά φύσιν* και αποκαλείται *χρηματιστική* σύμφωνα με την οποία δεν φαίνεται να υπάρχει περιορισμός στον πλούτο.⁵⁴ Η χρηματιστική έχει κύριο σκοπό την επίτευξη μεγαλύτερου κέρδους επειδή προσπορίζει πλούτο. Ωστόσο, φαίνεται παράδοξο πώς κάποιος, ενώ είναι πλούσιος, κινδυνεύει να πεθάνει από την πείνα, όπως εκείνος ο Μίδας,⁵⁵ εξ αιτίας της άπληστης ψυχής του που ήθελε να γίνουν όλα γύρω του χρυσάφι, αναφέρει ο φιλόσοφος. Και διευκρινίζει, ο πλούτος που προσπορίζεται δια της «χρημάτων μεταβολής» είναι ένας τρόπος πλουτισμού ο οποίος δεν έχει όριο, είναι *άπειρος*, γιατί το χρήμα είναι ταυτόχρονα το στοιχείο και το πέρας της συναλλαγής.

Όσον αφορά την παραφυάδα της χρηματιστικής, την τοκογλυφία, αυτή ήταν ανάθεμα για τον Αριστοτέλη: «δίκαια κατακρίνεται, αφού το κέρδος δεν είναι φυσικό όταν ο ένας κερδίζει από τον άλλον. Γι αυτό πολύ εύλογα η τοκογλυφία είναι μισητή στην κοινωνία, επειδή το κέρδος προέρχεται από το ίδιο το χρήμα και όχι από τη χρήση για την οποία προορίστηκε. Ενώ επινοήθηκε για χάρη της συναλλαγής, το χρήμα πολλαπλασιάζεται από τον τόκο- και γι αυτό άλλωστε ονομάζεται έτσι, επειδή είναι γέννημα χρημάτων από χρήματα. Επομένως, από όλους τους τρόπους απόκτησης πλούτου, βασικά αυτός είναι *παρά φύσιν*». ⁵⁶ Είναι εύλογο, να γίνονται έξω φρενών, και μόνον, στη μνεία του ονόματος του Αριστοτέλη, οι θιασώτες της αγγλοσαξονικής σχολής και οι λάτρεις του διεθνούς χρηματοπιστωτικού καζίνο. Ένας θεσμός όπου κυριαρχεί η, δια της χρημάτων μεταβολής, κερδοσκοπία, που με τα *παράγωγα* οι αγορές χρήματος έχουν μετατραπεί σε παγκόσμιες ρουλέτες.

Είναι λοιπόν αναγκαίο να γίνει αντιληπτό από την κοινωνία ότι το χρήμα που αποκτιέται δύσκολα στη ζωή, το ισχύον τραπεζικό σύστημα το παράγει από το τίποτε, *ex nihilo*. Ωστόσο, φαίνεται προς το παρόν να μην είναι αντιληπτό, αφού η αλήθεια έχει συγκαλυφθεί επί μακρόν. Περαιτέρω, η διαδικασία της δημιουργίας του χρήματος συνιστά μια ταχυδακτυλουργία η οποία είναι τόσο απλή που το μυαλό την απωθεί.⁵⁷ Πάρτε αυτή τη δύναμη από πάνω του, παροτρύνει ο Sir Josiah Stamp,⁵⁸ και «τότε αυτό θα μπορούσε να επιφέρει έναν καλύτερο και πιο ευτυχισμένο κόσμο να ζήσουμε. Αλλά εάν εσείς επιθυμείτε να είστε σκλάβοι των τραπεζιτών και να πληρώνετε το κόστος της σκλαβιάς σας, τότε αφήστε τους τραπεζίτες να δημιουργούν χρήμα και να ελέγχουν την πίστωση».

Σπύρος Λαβδιώτης, Αθήνα, 22 Μάρτιου 2016

⁵³ Αριστοτέλης, Άπαντα, Τόμος Ι, Πολιτικά Α' Βιβλίο Α' 1253a 5-20, ό.π.

⁵⁴ Ό.π. 1257a 5-10

⁵⁵ Ό.π. 1257b 15-20

⁵⁶ Ό.π. 1258a 35, 1258b 5

⁵⁷ John Kenneth Galbraith, Money, ό.π. σελ. 24

⁵⁸ Sir Josiah Stamp (1880-1941), Άγγλος βιομήχανος, οικονομολόγος, τραπεζίτης και συγγραφέας. Μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Τράπεζας της Αγγλίας, πρόεδρος της εταιρίας London, Midland and Scottish Railway- όμιλος επιχειρήσεων από τους μεγαλύτερους της Αγγλίας- και ένας από τους πλουσιότερους της Αγγλίας στη δεκαετία του 1920. Από ομιλία του(1927) στο Πανεπιστήμιο του Τέξας (Ellen Brown, The Web of Debt, ό. π. σελ. 2).